

Leto XVIII. Stev. 211
DIREKTOR BORBE
VELJKO VLAHOVIC
GLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK
DUSAN BLAGOJEVIC
UREJA UREDNIŠKI ODBOR
List izhaja vsak dan razen
petka - Cena 10 dinarjev

Ljudska PRAVICA BORBA
GLASILO ZVEZE
KOMUNISTOV JUGOSLAVIJE

LJUDSKA PRAVICA
USTANOVljena 5. OKTOBRA
1934 • MED NARODNOOSVO-
BODILNO BORBO JE IZHA-
JALA KOT 14-DNEVNIK IN
TEDNIK, OD OSVOBODITVE
DO 1. JUL. 1951 KOT DNEV-
NIK, NATO PA KOT TEDNIK
• OD 1. JUNIJA 1953 IZHAJA
KOT BORBA ZA SLOVENIJO

DOGODKI V MAROKU

Maroškega sultana so prijeli ter ga, obdanega s tanki in konjenico, odpeljali v internacijo na Korziko

Od stalnega dopisnika »Borbe«

Pariz, 21. avgusta. Generalni rezident v Maroku General Guillome je včeraj popoldne strmoglavil s prestola maroškega sultana Sidi Mohameda Ben Jusefa. Maroškega sultana so aretirali ter ga skupno z dvema sinovoma takoj prepeljali z vojaškim letalom v Ajaccio, glavno mesto Korzike, kjer je sedaj interniran. Za novega sultana je bil razglašen Mohamed Mulaj Ben Arafa, nestvor, ki je nadomestil maraškega paša, prav tisti, ki ga je samozvani »komite paš in haid« pod vodstvom maraškega paše Glauja »razglasil« pred nekaj dnevi za verskega poglavarja Maroka. Za sedaj še ni mogoče oceniti neposrednih posledic tega daljnosežnega koraka francoske vlade. Eno pa je gotovo: strmoglavljenje maroškega sultana ne bo okrepilo francosko-maraške odnose in tudi ne mednarodni ugled Francije. Uradna verzija včerajšnjega dogodka je takale: Francoski generalni rezident v Maroku general Guillome je v sredo zvečer, ko je sprejel navodila francoske vlade, odpotoval v Casablanca, kjer se je sešel z maraškimi pašom El Glaujem. Kakšna so bila ta navodila? Pariški tisk, ki podpira politiko vlade, je včeraj zjutraj objavil, da je poslanstvo generalnega rezidenta poslednji poskus »posredovanja in popuščanja v maroški aferi«. General Guillome je po sestanku z maraškimi pašom odpotoval v Rabat. Natanko ob 2.15 je general Guillome vstopil v sultanov dvorec. Zatem so se do- godki razvijali z veliko naglico. Že ob 15.15 je agencija France Presse oddajala prvo kratko depešo: »sultan je odstavljen«. Po treh minutah je prišla druga, nekoliko drugačna depeša: »sultan je odstranjen«. Ob 16.30 pa je prišlo uradno sporočilo francoske vlade: »Pomiritvena misija, ki naj bi jo opravil generalni rezident, je naletela na težave, ki bi jih lahko odpravili samo z oboroženo silo. Generalni rezident je dobil navodila, naj stori vse potrebno za ohranitev varnosti in bodočnosti prestola v skladu s tradicionalnim postopkom, pravici in dolžnostmi protektorske sile.« Ob 18.30 je bilo objavljeno drugo uradno sporočilo francoske vlade: »V skladu z navodili vlade in spriči nemožnosti, da bi sultan ostal na prestolu brez nevarnosti, da bi zaradi tega izbruhnila v protektoratu državljanska vojna, smo se lotili tradicionalnega postopka za zagotovitev nasledstva.« Se istega večera, t. j. sinoči je general Guillome izjavil na tiskovni konferenci tole: »Sidi Mohamed Mulaj Ben Arafa, član slavne dinastije Alahujev, je bil proglašen za novega sultana v skladu z maraško tradicijo. Želim, da bi prihod njegovega veličanstva Sidi Mohameda Mulaja Ben Arafa na prestol odprl novo obdobje miru in blaginje v šerivskem cesarstvu.« Tukaj že pada v oči zanimiva okoliščina. V vseh teh uradnih sporočilih, ki se nanašajo na nadve pomembno odločitev, se čuje povsod besede tradicija, nikjer pa pogodba o protektoratu, ki je bila sklenjena med Francijo in Marokom leta 1912 in ki ureja odnose med Francijo in Marokom. Resnična zgodovina »pomiritvene in posredovalne vloge« generalnega rezidenta Guilloma ima nekoliko drugačno podobo. Strmoglavljenje zakonitega maroškega sultana je samo zaključno dejanje skrbno pripravljene in izvedene scenarija. Sedaj je v Parizu javna tajnost, da je organizator zarote proti maroškem sultanu Jouin s francoskimi kolonizatorskimi krogi v Maroku in visokimi uslužbenci generalne rezidence. Načrt so pripravili v Parizu ob nedavnem obisku maraškega paše. Konec preteklega meseca je ta maraški maroški fevdalec — milijarder naglo odpotoval v Maroko in sprožil široko agitacijo za strmoglavljenje sultana. Obdal se je s pašami in kaidi pod vodstvom El Kitanija ter začel zbirati vojsko. Naši bralci dobro poznajo podobnosti okrog akcije »odbora paš in kaid«. K tem podobnostim lahko pristavimo še dve nove podobnosti. Degolistični poslanec Klosterman, ki živi dve leti kot industrialec v Casablanci je pred nekaj dnevi objavil sultanovo poslanico predsedniku francoske republike. Klosterman je v tej priložnosti omenil tudi to, da je Svet paši in kaid, ki obdajajo maraškega pašo, pisмено sporočil sultanu, da so na njegovi strani in da sodelujejo v akciji maraškega paše zgolj zato, ker so prisiljeni. Drugo podobnost razberemo iz pisanja »Mondovega« dopisnika iz Maroka. Francoske oblasti in kolizatorski krogi oskrbujejo tistih 3000 maroških spomenikov, ki jih je za napad na Rabat organiziral maraški paša. Znano je, da je general Guillome prekinil svoj letni odhiv v Francijo in odpotoval v Maroko. Kmalu za njim je odpotoval v Maroko tudi pomočnik načelnika kabineta Quai d'Orsau Gimon. Francosko časopisje, ki je blizu vladi, je objavilo, da sta ta dva dobila nalogo, naj preprečita maraškega pašo, naj se odpove svojevemu pohodu na Rabat in str- (Nadaljevanje na 3. strani)

INTERVJU VRSILCA DOLŽNO-STI ETIOPSKEGA ZUNANJEGA MINISTRA Z UREDNIKOM »TANJUGA«

Sedanji prisrčni odnosi med Etiopijo in FLRJ se bodo še okrepili

Addis Abeba, 21. avg. (Tanjug.) Prihod etiopske misije dobre volje v Jugoslavijo naj bi ne le pospešil sklenitev pogodbe o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju, marveč tudi še bolj okrepil vzajemno razumevanje in simpatije med narodi Etiopije in Jugoslavije. Označil naj bi začetek povečane trgovinske izmenjave in prometa med obema državama. — To so misli, ki jih je izrazil vršilec dolžnosti etiopskega zunanjega ministra Vlada Dauti Ogbagdzi v odgovoru na vprašanja, ki mu jih je poslal v pismu urednik spriči odhoda etiopske misije dobre volje in gospodarske delegacije v Jugoslavijo. Ko se je dotaknil nedavnega obiska naše gospodarske misije pod vodstvom Franca Leskoška v Etiopiji, je Ogbagdzi med drugim dejal tole: »Dosedanji prisrčni odnosi med Etiopijo in Jugoslavijo so se zelo okrepili z obiskom jugoslovanske gospodarske misije. Razprave med tem obiskom so najjasneje pokazale skupno približevanje vlad obeh držav, ki sta nekoliko podobni po gospodarskem razvoju, bile pa so tudi izraz visoke stopnje obojestranske naklonjenosti in razumevanja, ki izvira iz njune skupne izkušnje pri uspešnem zatiranju fašistične napadalnosti.

V odgovoru na vprašanja, kakšni so sadovi nedavnih pogajanj v Addis Abebi, ki se bodo sedaj nadaljevala v Beogradu, je Vlada Dauti Ogbagdzi poudaril, da pričakuje, da etiopska gospodarska delegacija v Jugoslaviji ne bo imela težav pri dokončnih pogajanjih za sklenitev pogodbe o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju glede na to, da je bil dosežen v Addis Abebi med razpravami o osnutku pogodbe pomemben napredek.

Na vprašanje, kako gleda Etiopija na balkanski sporazum, je Ogbagdzi odgovoril, da je Etiopija pogostokrat izrazila, da je v celoti za napredek regionalnih gospodarskih in vojaških sporazumov v okviru ustanovne listine Organizacije združenih narodov.

Na vprašanje urednika Tanjuga, kakšen bo razvoj Eritrije v okviru Etiopije, je Vlada Ogbagdzi najprej izrazil svojo hvaležnost jugoslovanski delegaciji pri OZN, ki je bila vselej prijateljsko razpoložena do stališča Etiopije pri tem vprašanju ter podpirala Etiopijo v razpravi OZN. Zatem je pozdravil zanimanje jugoslovanskih paroplovnih trgovinskih podjetij, da bi se razširila promet in trgovina z eritrejskimi pristanišči. Vlada Ogbagdzi je na koncu poudaril, da je jugoslovanska gospodarska misija dobila popolna obvestila o programu gospodarske celovitosti v Etiopiji ter jasne dokaze, da se gospodarski položaj Eritrije pogloma popravlja.

Politika njegovega cesarskega veličanstva na gospodarskem torišču Etiopije ter za ohranitev njene politične neodvisnosti in vpliva je bila čestokrat poudarjena v OZN ter je nenehno odkrivala privrženost Etiopije načelu kolektivne varnosti in pripravi ukrepov za gospodarsko sodelovanje. Na vprašanje, kako gleda Etiopija na boj kolonialnih narodov za neodvisnost, zlasti afriških narodov, je vršilec dolžnosti etiopskega zunanjega ministra odgovoril: »Etiopija je s svojim glasovanjem v OZN nenehno podpirala ustrezne smeri za zagotovitev samoodločbe narodov

Osnutek sporazuma o balkanskem tajništvu izročen turški in grški vladi

Beograd, 21. avgusta. (Tanjug.) Državno tajništvo za zunanje zadeve sporoča, da so zaključili redakcijo osnutka sporazuma o stalnem tajništvu treh balkanskih držav, podpisnic ankerskega sporazuma. Besedilo osnutka so že izročili grški in turški vladi.

Sklep o ustanovitvi tega tajništva so sprejeli na prvi konferenci zunanjih ministrov Jugoslavije, Grčije in Turčije, ki je bila v Atenah od 7. do 11. julija t. l. Poročilo, ki so ga objavili tik po zaključku konference, pravi, da bo naloga tega tajništva, »praviljati konference zunanjih ministrov, proučevati in opozarjati vlade na vsako vprašanje, ki zadeva politično in kulturno sodelovanje treh držav.«

SPORAZUM O TRGOVINSKEM IN GOSPODARSKEM SODELOVANJU MED FLRJ IN ETIOPIJO PODPISAN

Beograd, 21. avg. (Tanjug.) — V Beogradu je bil danes podpisan sporazum o trgovinskem in gospodarskem sodelovanju med Jugoslavijo in Etiopijo. V imenu Etiopije je podpisal sporazum vođa etiopske misije dobre volje g. Jilma Deresa, v imenu Jugoslavije pa član Zveznega izvršnega sveta Franc Leskošek.

S tem sporazumom se ni določil obseg blagovne izmenjave; na blagovnih seznamih nista označeni količina in vrednost blaga. Pogodba določa za obe pogodbeni stranki največja pooblastila, na primer glede carin pri uvozu in izvozu. Ob blagovni stranki bosta glede na uvoz in izvoz dovolila druga drugi največje ugodnosti v okviru možnosti, ki jih dovoljuje splošni zunanjepolitični in devizni položaj v obeh državah. Določeno je tudi, da bodo na zahtevo prve ali druge države in v obojestransko korist obravnavali tudi vsa vprašanja gospodarskega značaja izven okvira sporazuma. Franc Leskošek je po podpisu sporazuma izjavil, da je sporazum o trgovini med Jugoslavijo in Etiopijo prvi konkretni korak za poglabljanje gospodarskih odnosov med obema državama. »Upamo,« je izjavil tov. Leskošek, »da se bodo ti odnosi še bolj razširili, kar najbolj dokazuje sporazum, ki smo ga danes podpisali.«

DELO ZAKONODAJNIH ODBOROV

Določbe, ki jih v zakonih drugih dežel ne najdemo

Zakonodajna odbora Zveznega sveta in Sveta narodov Ljudske skupščine FLRJ že več dni obravnavata osnutek zakona o kazenskem postopku. V našem novem družbenem redu bo imel novi zakonik poseben pomen. To bo važen instrument v obrambi socialistične skupnosti pred družbeno nevarnimi dejavnostmi, na drugi strani pa bo popolno nščil pravice državljanov. Zato je tudi razumljiva pozornost, s katero sta začela zakonodajna odbora obravnavati osnutek tega zakonika potem, ko sta ga v načelu sprejela.

Zadnje dni sta oba odbora obravnavala in proučila polovico osnutka. Razprava je bila živahna in zanimiva, mnenja večkrat deljena, člani zakonodajnih odborov so predlagali razne spremembe in dopolnitve itd. Do večjih sprememb samo zato ni prišlo, ker je osnutek sad dolgega in temeljitega proučevanja strokovnih komisij. Le-te so delale po načelih, ki jih je določil Zvezni izvršni svet.

Na predvčerajšnji seji je zakonodajni odbor Sveta narodov obravnaval tiste dele osnutka, ki govore o priporu, preiskovalnem zaporu, načinu zasliševanja prič, o obtožnici in ugovarjanju proti njej. Živahno razpravo je sprožil člen 179, v katerem je med drugim rečeno, da je senat okrožnega sodišča dolžan sklepati o pritožbi proti odloku o priporu v 48 urah. Poverjenik Zveznega izvršnega sveta Mihajlo Djordjevič je predlagal, naj bi v ta člen vključili dopolnitev, po kateri bi imel pripornik pravico pritožiti se proti odloku o priporu, ki je bil izdan že po zaslišanju.

Osnutek določa, da lahko sodišče obdrži obdolženca v preiskovalnem zaporu največ dva meseca, tri mesece samo na podlagi sklepa okrožnega sodišča, nadaljnje tri mesece pa samo na podlagi sklepa vrhovnega sodišča ljudske republike, in v izjemnih primerih še tri mesece na podlagi sklepa vrhovnega sodišča. V razpravi o preiskavi so poudarjali, da lahko le-ta traja v bistvu največ tri mesece in da zakon nobene druge dežele nima preciziranega njenega časovnega trajanja.

Določbo o pravicah obdolženec v preiskovalnem zaporu, kakor je pravica do osemurneg nepretrganega počitka, zakon drugih dežel ne poznajo, kako:

Osutek določa, da lahko sodišče obdrži obdolženca v preiskovalnem zaporu največ dva meseca, tri mesece samo na podlagi sklepa okrožnega sodišča, nadaljnje tri mesece pa samo na podlagi sklepa vrhovnega sodišča ljudske republike, in v izjemnih primerih še tri mesece na podlagi sklepa vrhovnega sodišča. V razpravi o preiskavi so poudarjali, da lahko le-ta traja v bistvu največ tri mesece in da zakon nobene druge dežele nima preciziranega njenega časovnega trajanja.

Določbo o pravicah obdolženec v preiskovalnem zaporu, kakor je pravica do osemurneg nepretrganega počitka, zakon drugih dežel ne poznajo, kako:

(Nadaljevanje na 2. strani)

„Povzemite nauk iz Mosadikovega primera“

Od stalnega dopisnika »Borbe«

London, 21. avgusta. Ko bi bil general Zahedi izbral za puč drug datum, ko bi bil imel perzijski šah v Angliji boljši tisk, bi bila njegova napovedana zmagovita vrnitev v prestolnico, ki jo je on dan v naglici in brez kovčka zapustil, izključno v središču pozornosti Angležev. Tako pa je moral šah mnogo dragocene prostora v londonskih časnikih prepustiti kriketistu Huttonu in njegovim tovarišem, ki so po 20 letih prvokrat premagali Avstralijo. Pa tudi šah ni ostal pozabljen.

MED IN... Ko da si slišal vzdih olajšanja med vrsticami, postavljenimi v

WATERPOLO Jugoslaviia: Nizozemska 5:1

Nimwegen, 21. avg. Jugoslovanska reprezentanca v postavi: Kovarič, Bakašun, Ježič, Vuksanovič, Radonjič, Kurtini in Stakula je premagala nizozemsko reprezentanco s 5:4 (4:2).

Prvi gol so dosegli Nizozemci, vendar je Radonjič hitro izenačil. Očitno je bilo, da sodnik Bartale navija za Nizozemsko, saj je brez razloga izključil Vuksanoviča, tako da Nizozemci zvišajo rezultat na 2:1. Kurtini nekaj minut zatem izenači na 2:2. Kurtini je bil takoj spet uspešen 3:2. Ježič pa je dosegel končni rezultat prvega polčasa 4:2. Pristranost sodnika je prišla do izražaja posebno v drugem polčasu. Iz igre je izključil Bakašuna. Nizozemci takoj znižajo na 4:3, potem je izključil Stakulo, Nizozemci izenačijo na 4:4. Izključil je tudi Vuksanoviča, vendar Nizozemci niso izkoristili priložnosti. Iz odlične akcije Ježič doseže končni rezultat 5:4.

garmondu čez dva stolpca iz vseh časnikov, ki v milijonski nakladi izhajajo v Angliji. Končno... Hvala bogu... je pogledovalo nenapisano iz zmernih, navidez hladnih stavkov, iz poročil o tragediji, ki se je odigrala in morda še ni dobila epiloga v deželi, ki ima to nesrečo, da ima več nafte kakor bi je smel imeti narod, ki hoče živeti brez skrbnika, brez prijatelja.

Pravim: ko da si slišal in bral med vrsticami, kajti v vrsticah vsega tega ni bilo. V resnici so opisovale tisto, kar so dopisniki v svojih razburljivih brzojavkah od ure do ure poročali. Pred bralci se je razvijala krvava drama: garda in lojalne čete obklopujejo vladna poslopja, aretirajo ministre, množica linča Fatemija, Mosadik se zapre v bunker na dvorišči svojega sedeža, da bi se branil od zadnjega strela, na ulicah padajo ljudje, številni mrtvih in ranjenih narašča od brzojavke do brzojavke in nazadnje epilog: v sprejemnici rimskega hotela daje šah izjavo in s »čudovito kraljičo« Sarajo (vse kraljiče so čudovite) sprejema čestitke.

... IN ZUNAJ VRSTIC

Komentarjev je bilo malo. V njih je bilo izraženo samo zadovoljstvo, da je naposled upostavljeno ustavno stanje, da je vladar spet dobil svoje zakonite pravice, da bo parlamentarna demokracija omogočila angleškemu narodu, da bo spet živel v miru in blaginji. In rečeno je bilo tudi, da bo nova vlada generala Zahedija na pameten način, v korist Perzije in Anglije, uredila vprašanje angleško-iranske družbe. To je vse.

Ne, ni vse. Posebna vest pod tem poročilom je sporočala, da so cene delnic angleško-iranske družbe nenadoma poskočile. Ta vest je bila izražena v nekaj besedah, s petim na petim. Mnogi lastniki delnic te družbe so jo opazili in z odkritim zadovoljstvom večkrat prebrali.

Ostali, ki ne uživajo tega privilegija, da strizejo kupone od delnic, katerih podlaga je perzijska nafta, so bili tudi zadovoljni. Njihov »ah« sicer ni bil tako čustveno izražen. Ko je povprečni angleški državljan prebral svoj časnik (vsi časniki so poročali isto), je zadovoljno prikimal z glavo in pojasnil svoji ženi, da je šah prijatelj Anglije, Mosadik pa diktator. Poidej pa je z whiskyjem nadaljeval preživljati tisti nepozabni trenutek, ko je veliki Compton uveljavil tisto junaštvo proti Avstralcem (nikar od mene ne zahtevajte, da vam to junaštvo pojasnim, ker sem, kakor ostali tujci, opustil vse poskuse, da bi razumel to samo Angležem dostopno igro).

(Nadaljevanje na 3. strani)

NOTA ROMUNIJI V 20 dneh 18 obmejnih incidentov

Beograd, 21. avgusta. (Tanjug.) Državno tajništvo za zunanje zadeve je danes izročilo romunskemu veleposlanštvu v Beogradu noto, v kateri protestira proti 18 obmejnim incidentom, ki so jih v prvih 20 dneh t. m. povzročili romunski obmejni organi. Znano je, da je bil v enem izmed teh incidentov ranjen jugoslovanski graničar Dragomir Mišić.

Nota opozarja romunsko vlado, da so se ti incidenti zgodili prav v času, ko se v Temišvaru pogajajo o ustanovitvi mešanih komisij za raziskovanje in ugotavljanje obmejnih incidentov med Jugoslavijo in Romunijo.

Po Tanjugovih obvestilih lahko tako ravnanje romunskih obmejnih organov deloma povežemo s stališčem romunske delegacije na pogajanjih v Temišvaru, ki trajajo že štiri tedne. Stališče romunske delegacije pri teh razgovorih ovira dosego sporazuma, ki bi v bodoče omogočal učinkovito raziskovanje in ugotavljanje odgovornosti za obmejne incidente.

S seje zakonodajnega odbora sveta narodov Ljudske skupščine

Pogovor z Markom Beliničem o osnutkih novih uredb o gospodarskem sistemu

Novinarji »Borbe«, »Tanjuga« in »Radia Beograd« so obiskali tov. Marka Beliniča in ga naprosili, naj odgovori na nekatera vprašanja o osnutkih novih uredb in o razpravi o njih v vrstah delavskega razreda. Tu priložimo izjavo, ki jo je dal tov. Marko Belinič našemu sodelavcu.

»V sindikatih« je rekel tovarš Belinič med drugim, »razpravljajo o osnutkih uredb o gospodarskem sistemu FLRJ. Razen te razprave tudi praktično obravnavajo naš tarifni sistem in ugotavljanje kvalifikacij. Nekateri sindikati so organizirali seminarje, da bi se kar najbolj vsestransko seznanili z omenjenimi osnutki uredb. V tem oziru so sindikalne organizacije na Reki storile največ.

Toda v dosedanji razpravi o osnutkih uredb ni temeljitejših pripomb in protipredlogov, marveč se sindikalne organizacije in delavski sveti strinjajo s predlogi. Iz teh osnutkov se ko rdeča nit jasno kaže socialistična osnova čuvanja in skrbnega razvijanja osnovnih sredstev (naprav in ostalih objektov), ki so lastnina družbene skupnosti in ki jih uporabljajo družbene organizacije oziroma delavski sveti.

RACUNAJO Z BODOCNOSTJO

Delavski sveti so že zdaj, po našem novem gospodarskem sistemu, prišli popolnoma do izraza kot organi delavskega samoupravljanja v naših gospodarskih organizacijah. V delavskem samoupravljanju pa so bile in so še pomanjkljivosti zlasti glede razvijanja osnovnih sredstev. Znanost del delavskih svetov je obravnavala osnovna sredstva iz lastniškega vidika tako, kakor da so izključna lastnina kolektiva, ne pa socialistične skupnosti. Zato so takšni delavski sveti z njimi razpolagali, ali bolje rečeno, prizadevali so si, da bi z njimi razpolagali kot s svojo lastnino, kar

je čisto škodovalno skupnosti kot celoti. Nekateri delavski sveti se niso dovolj borili za razvijanje svojih naprav, kar velja tudi za ljudske odbore. Prizadevali so si, da bi dobili iz gospodarskih organizacij čimveč sredstev za nepotrebne datuje, bodi v obliki nagrad, bodi v obliki komunalne dejavnosti. Pravilno je, da se komunalna dejavnost razvija. To pomeni, da je treba, razen pravilnega plačevanja delavcev ter drugih nižjih in višjih strokovnjakov, predvsem upoštevati materialne sile, ki plače zagotavljajo, to pa so materialne proizvodne sile. Zato moramo vanje investirati tudi potrebna sredstva. Z novimi predpisi o nadaljnjem razvoju našega gospodarskega sistema bo tudi to vprašanje pravilno urejeno, kajti v tem oziru smo v predlaganih osnutkih uredb to vprašanje postavili na pravo mesto. Sredstva pri ustvarjanju, katerih skupnost kot celota posredno ali neposredno sodeluje, so torej njena lastnina. Zato je tudi njena pravica, da zahteva, naj odgovarja tako posameznik, kakor vsa gospodarska organizacija, kako upravlja zaupana ji osnovna sredstva.

SEKULACIJE IN PRESEŽKI

Menim, da je treba poudariti, da so se skladi doslej čisto formirali na napačnih aproksimativnih številkah, v katerih se niso zmeraj zrcalili uspehi v proizvodnji. Zlasti pogosta je bila zmeda glede formiranja tako imenovanega presežka plačnega sklada. Delovni kolektivi so uporabljali to formulacijo in, ne glede na proizvodnjo je nastal lov za čim večjimi presežki plačnih skladov, misleč, da se bo tako zboljšal življenjski standard delavskega razreda. To pa je popolnoma zgrešen račun, ki je najznačilnejši primer, kako lahko stihija zmeša ljudem glave. To je najznačilnejši dokaz, kako se stihija pojavlja kot mračna sila, ki lahko zavest ljudi popolnoma od-

vrne od poti realnega gledanja na materialno moč in bogastvo družbe. Namesto da bi pri izkazovanju presežkov plačnega sklada odkrivali spekulacijo, je nastalo pehanje, ali bi ga razdelili ali ne, kar pravzaprav v prvem in drugem primeru pomeni, da je ta presežek priznan kot obstoječ, ne glede na to, kako je nastal. Podariti moramo, da je v odkrivanju njegovega nastanka glavno vprašanje, ali je nastal iz večje delovne storilnosti, ali, če smo odkrili umazane stvari, da krivce kaznujemo. Ta elementarni pojav, o katerem smo prej govorili, bi bil škodljivo vplival na razvoj proizvodnje, da niso delovni kolektivi nenehoma strogo pazili na izpolnjevanje organizacije dela, na uporabo male in velike racionalizacije v podjetjih, na realno določanje norm itd., kar bi bil pravzaprav glavni element v primeru povečanih dohodkov gospodarskih organizacij in posameznikov.

V osnutkih omenjenih uredb je vprašanje formiranja plačnega sklada in razdelitve ekstraprofita podjetij postavljeno na prvo mesto. Plačni sklad se namreč ne deli na redni in na presežek plačnega sklada, marveč se ugotavlja po objektivni organski sestavi kapitala. Kolikor pa gospodarska organizacija po plačilu davka od njega doseže ekstraprofit, sklepa o njegovi razdelitvi delavski svet v sporazumu s kolektivom.

Zdaj je potrebno, da sindikalne organizacije nadaljujejo razpravo o teh osnutkih, da analizirajo stanje v teh gospodarskih organizacijah in v osnutkih uredb natančno ugotove ali bodo s formalne strani onemogočile delovanje stihije in koliko in če bodo zaščitile socialistično skupnost pred vsakimi protisocialističnimi elementi. Razprava mora zajeti vse člane delovnega kolektiva, da se bodo seznanili s pravicami in dolžnostmi do socialistične skupnosti.

METROPOLIT NEKTARIJ KRULJ je na zahtevo ljudstva zapustil Tuzlo

Tuzla, 21. avg. — Ze dlje časa je ljudstvo tuzlanskega okraja ogorčeno zaradi odkritega sovraženega delovanja dela katoliške, pravoslavne in muslimanske duhovščine, ki pod krinko verskih obredov organizira javna zborovanja v politične namene. Pri tem početju sta se zlasti odlikovala tuzlanski škof Mato Matosevič in metropolit Nektarije Krulj, glavni pravoslavne cerkve v zvojniško-tuzlanski eparhiji. Škof Matosevič je z nekaterimi katoliškimi duhovniki dolgo pripravjal tako imenovano »mlado mašo«, do katere pa zaradi politične čuječnosti Socialistične zveze ni prišlo. Podoben cerkveni obred je poskušal organizirati v Puračiču tudi Nektarij Krulj, ki pa se mu je prav tako izjalovil. Toda ta neuspeh ni demoraliziral tega cerkvenega poglavarja. Slednji je se pred nekaj dnevi napotil k duhovniku Jovu v ozrenski samostan v gračaniškem okraju, da bi mu tamkaj pomagal pri pripravljanju nekake cerkvenega zborovanja, ki naj bi bilo po njegovi zamisli 28. avgusta.

Ljudstvo uporniškega bosanskega Petrovega sela in Karanovca pa dobro pozna metropolita Krulja kot izdajalca srbskega naroda in zagreventega sovražnika ljudske revolucije. Zategadelj so se predvčerajšnji politični shodi v Karanovcu in Petrovem selu, na katerih so govorili o pripravah proslave 10-letnice ustanovitve ozrenskega okraja in o bližnjih parlamentarnih volitvah, spremenili v demonstracije proti organiziranju cerkvenega zborovanja in proti bivanju metropolita Krulja v ozrenskem samostanu.

Ogorčeno ljudstvo je zahtevalo, da bi s tega shoda odšli v bosansko Petrovo selo, kjer je bilo prav tako zborovanje, da bi složno s kmeti iz te vasi protestirali zoper sovražno delovanje metropolita Krulja.

Iz bosanskega Petrovega sela se je več kot 1000 mož in žena ter mladine napotilo proti ozrenskemu samostanu, ki je oddaljen kakih 7 km od kraja, kjer je bilo zborovanje. Pred samostanom, kjer se je med vojno mudil štab ozrenskega partizanskega odreda, je razburjeno ljudstvo nadaljevalo z demonstracijami ter zahtevalo, naj metropolit Krulj nemudoma zapusti njihov okraj. Metropolit je stopil iz samostana ter poskušal govoriti pred razjarjenim ljudstvom, množica pa se je že bolj razsrdila, in če ne bi bilo varnostnih organov, ki so ga zaščitili, bi ga množica nedvomno tudi telesno napadla. Spričo ljudskega besa je metropolit zapustil samostan ter odpotoval v Tuzlo.

Vest o izgonu metropolita iz ozrenskega samostana se je naglo razširila v vseh kolektivih tuzlanskega okraja, kjer so večerjajo po delu prav tako spontano izbruhnile demonstracije. Kolektivna tovarne sede in koksarne v Lukavcu sta poslala pismo okraj-

Tovariš Kardelj na seji predsedstva SZD Slovenije

Ljubljana, 21. avg. V prostorih Izvršnega sveta Ljudske skupščine Slovenije je bila danes seja predsedstva Glavnega odbora SZD Slovenije, na kateri je tovariš Edvard Kardelj tolmačil osnovne cilje novega gospodarskega sistema in politično ekonomski pomen novih zakonov za utrjevanje socialistične demokracije pri nas. Seji so prisostvovali tudi člani Izvršnega sveta Ljudske skupščine s predsednikom Mihom Marinkom, člani politbiroja CK ZK Slovenije in sekretarji okrajnih komitejev ZKS. Po govoru tov. Kardelja so prisotni nadaljevali sejo z živahnimi razpravami.

Hkrati smo izvozili za kakih 55 milijonov dolarjev manj kmetijskih pridelkov kakor v istem obdobju lanskega leta (ta leto je tako velika, kakor vrednost štirimesečnega izvoza v letošnjem letu).

Ta primanjkljaj se je zmanjšal s predvidenim povečanjem izvoza industrijskih izdelkov na podlagi naraščanja industrijske proizvodnje, bistvenega zboljšanja kakovosti naših izdelkov in uspehov naših izvoznikov na novih trgih. Na primanjkljaj naše plačilne bilance je neugodno vplivalo tudi gibanje cen na tujem trgu, ki so padle bolj kakor cene našega izvoznega blaga, ob razmeroma manjši pocenitvi surovin in opreme, ki jo uvažamo.

UKREPI

Da bi premagali posledice suše, smo napeli vse sile, da bi povečali izvoz industrijskih izdelkov in tistih kmetijskih pridelkov, ki smo jih lahko vzlic suši izvažali (živino, meso). Zato smo s posebnim sistemom finančnih olajšav izvoz pospeševali. Hkrati smo izdali ukrepe o prepovedi izvoza živih ter prepovedali ali znatno otežkočili uvoz za potrošnjo manj važnih predmetov. Zagotovili smo uvoz hrane in osnovnih živil (v zgoraj navedenih kolonah). Določili smo nizke tarife za uvoz živinske krme in storili vse, da bi za ohranitev ži-

V Podragi pri Vipavi bo zbor Gradnikove brigade

V Podragi pri Vipavi je bil ustanovljen terenski odbor OF že jeseni 1941, kmalu potem, ko je prva primorska partizanska skupina izvršila prvo akcijo: napad na vlak pri Kilovčah. Ta skupina se je kasneje premaknila na Vipavsko in se razširila v Vipavsko četo.

Prisotnost in akcije Vipavske čete so pripomogle, da so se začeli širiti terenski odbori OF, zaradi česar je bil v Podragi formiran rajonski odbor OF, ki je prevzel delo bližnjih terenskih odborov v Ložah, Slapu, Maščah in Podnanosu. Preko terenskega odbora OF v Podragi je leta 1942 dšiel v partizane tudi prvi primorski narodni heroj Janko Premrl-Vojko, doma iz Podnanosa. Vas Podraga je bila stoođotno organizirana in ni imela nobenega izdajalca.

Dr. Aleš Bebler-Primož, tedanji sekretar Fokrajnskega komiteta KPS za Slovensko Primorje, je imel že jeseni leta 1942 zborovanje v gozdčku nad vasjo, katerega se je udeležilo veliko ljudi iz Podrage in okoliških vasi. Poleg dr. Aleša Beblerja, Franceta

Bevka in dr. Jožeta Vilfana so se v Podragi večkrat zadrževali še drugi voditelji ljudske vstaje na Primorskem.

Ker so se edince Gradnikove brigade velikokrat zadrževale okoli Podrage in ker je večina borcev iz Podrage vstopila v bataljon Gradnikove brigade, katerega komandant je bil tov. Karel Maslo, je popolnoma razumljivo, da so preživeli borci Gradnikove brigade izbrali ravno Podrago za svoje zborni mesto v zvezi s praznikom primorskega ljudstva na Okroglici, posebno še, ker je ta vas poklonila v zimi 1943/1944 II. bataljonu svojo zastavo.

Zbor borcev Gradnikove brigade bo 30. avgusta ob 10. dopoldne. Bataljoni bodo vkorakali v vas iz treh strani, nakar bo na slavnostnem prostoru predan razbor komandantu brigade, ki bo nato opisal slavno zgodovino borbe Gradnikove brigade. Ta dan bo Podraga ponovno dala Gradnikovi brigadi zastavo, kot je storila že za časa NOB. Nato bo kulturni program, pri katerem bodo sodelovali moški pevski zbor LIPA iz Ajdovščine, gasilska godba iz Vrhpolja in muzika garnizona JLA iz Vipave.

Po nastopu bo partizansko kosiło, nato pa ljudsko rajanje in obujanje spominov na slavne dni borbe za osvoboditev in priključitev Primorske k Titovi Jugoslaviji.

Ker se bo zbor borcev Gradnikove brigade vršil v okviru proslave za največji praznik Primorske — za zbor primorskih brigad na Okroglici 5. in 6. septembra, je občinski ljudski odbor v Vipavi sklenil, da bo imel slavnostno sejo v Podragi pred zborom Gradnikove brigade in tam proglasil 18. april za občinski praznik, ker je 18. aprila 1942 prva primorska partizanska četa zmogovito prestala težko italijansko ofenzivo na Nanosu. J. O.

EPILOG NESOCIALISTIČNEGA POSTOPKA

KOLEKTIV PODJETJA »TEKSTIL« je odpoklical delavski svet

Ljubljana, 21. avg. Sindikalna podružnica ljubljanskega podjetja »Tekstil« je imela sinoči sestanek, na katerem je obravnavala primer svojega delavskega sveta, ki je na zahtevo direktorja Stembergerja odpustil svojega člana. Direktor je zahteval odpust kot pogoj, da prevzame v podjetju direktorsko mesto. Delovni kolektiv podjetja »Tekstil« je razveljavil sklep delavskega sveta, hkrati pa vsem svojim članom vzela mandat.

Kakor je »Borba« nedavno že poročala, so se v delavski svet tega podjetja vtihotali ljudje sumljive preteklosti, in sicer s pomočjo bivšega direktorja, ki je bil zaradi tatvine nedavno aretiran. Med tistimi, ki so se v tem kolektivu mahinacijam bivšega direktorja najodločneje uprli, je bila tudi tov. Angela Miklave, član delavskega sveta podjetja, odbornik MLO Ljubljane in član Mestnega komiteja ZK. S takim stališčem je bila najbrž tudi ovirana za nova direktorja, ki je kot pogoj, da bi prevzel nove funkcije, zahteval, naj tov. Miklavcvo odpuste. Delavski svet je ta

pogoj sprejel in tov. Miklavcvo odpustil.

Ta primer je sprožil veliko ogorčenje ne le med člani tega delovnega kolektiva, marveč tudi v vsej ljubljanski javnosti. Na mnogih sestankih organizacij Socialistične zveze so ta ukrep delavskega sveta in direktorja Stembergerja ostro obsodili. Posebno burna je bila razprava v osnovni organizaciji na terenu »Ajdovščina«. S tega sestanka so poslali Mestnemu odboru Socialistične zveze in Mestnemu komiteju Zveze komunistov resolucijo, v kateri obsojajo delavski svet podjetja »Tekstil« in pozivajo člane tega kolektiva, naj čimprej obračunajo z nosilci protisocialističnih teženj v svojih vrstah. Članstvo Socialistične zveze te organizacije je naslovlilo na komuniste tega terena tudi poziv, naj izključijo direktorja Stembergerja iz svojih vrst.

Sindikalna organizacija podjetja »Tekstil« je izvolila posebno komisijo, ki bo proučila krivdo članov delavskega sveta in v zvezi s tem možnost, da bi še nadalje ostali člani sindikata.

NAŠ GOSPODARSKI SISTEM V JAVNI DISKUSIJI

Kaj je vplivalo na naš gospodarski razvoj v prvem polletju 1953

Poročilo o razvoju našega gospodarstva, ki ga je objavil Odbor za gospodarstvo, omogoči slehernemu državljanu, da se seznaní s stanjem našega gospodarstva in da bolje razume našo gospodarsko politiko. V poročilu je nakazana tudi smer razvoja, ki ga lahko dosežemo ob ustreznih gospodarskih ukrepih in dejavnosti delovnih ljudi. Razprava o tem poročilu omogoča proizvajalcem, da povedo svojo besedo o našem nadaljnjem gospodarskem razvoju.

V prejšnji številki smo objavili rezultate v industriji, v današnji pa objavljamo del, ki govori o pogojih, v katerih se je razvijalo naše gospodarstvo v prvem letju 1953. V naslednjih številkah bodo objavili ostale dele poročila.

Na naš gospodarski razvoj so letos vplivali naslednji činitelji: začetek obratovanja novih industrijskih podjetij kot posledica lanskih investicij in na tej podlagi povečanje industrijske proizvodnje. Povečala se je zlasti proizvodnja težke industrije. Na gospodarski razvoj je vplivala v

tem obdobju suša in njene posledice. Na gospodarski razvoj v prvem polletju 1953 so vplivali tudi uvoz živil ter izdatki za narodno obrambo in opremo ključnih objektov, kar je onemogočilo povečati uvoz surovin, za večje izkoriščanje podjetij predelovalne industrije. Zato se v povečanju industrijske proizvodnje ne zrcalijo proizvodne možnosti naše industrije. Na povečanje proizvodnje in delovne storilnosti, zlasti pa na zboljšanje kakovosti in izbire, je bistveno vplival tudi novi gospodarski sistem.

SUŠA IN NJENE POSLEDICE

Zaradi suše se je nacionalni dohodek v kmetijstvu v primerjavi z letom 1951/52 zmanjšal za 144 milijard din (letošnje leto lahko smatramo za rodovitno), v primerjavi s povprečnim letom pa za 110 milijard oziroma 14,8 celotnega nacionalnega dohodka. Da bi zagotovili prehrano prebivalstva, smo morali uvoziti 1.050 tisoč ton pšenice, 179.000 ton koruze, 6825 ovsa, 8000 ton fižola, 40.000 ton masti in olja ter 38.500 ton sladkorja.

Razen zmanjšanja nacionalnega dohodka iz kmetijstva pa je suša zadržala naraščanje kmetijske proizvodnje, zožila obseg investicij in povzročila zadolžitve države v tujini za nakup hrane. Zato se je povečal primanjkljaj v plačilni bilanci. V gospodarskem letu 1952/53 se je zmanjšal naš izvoz kmetijskih pridelkov za 19 milijard ali 26 % celotnega izvoza, hkrati pa se je povečal uvoz za 28,6 milijard ali za 22 % celotnega uvoza.

Kakšne posledice je imelo to za naš izvoz in uvoz v prvih petih mesecih 1953, nam najbolje pokažejo naslednji podatki. Vtem ko smo lani od januarja do maja uvozili za 21.237 milijonov (v došeženih cenah leta 1952) živil, smo jih v istem obdobju leta 1953 izvozili samo za 5.703.000 din, uvozili pa smo jih za 20.328 milijonov. Tako je morala naša država samo v tem obdobju izdati za uvoz žita in ostalih živil nad 40 milijonov več kakor izda v normalnem letu (ta vsota je skoraj tako velika kakor vrednost četrletnega izvoza naše države v prvem četrtletju letošnjega leta).

Med begunci z Jonskih otokov

(Posebej za »Borbo«)

Patras, 21. avgusta. Petras, ki je poglavito središče za promet z otoki, ki jih je prizadel potres, nosi ves pečat nesreče, ki je doletela grški narod. Begunce srečaš povsod, njihova prtljaga pa leži v hoteljskih garderobah, na ulicah, pod drevjem in po klopeh. V mestu je polno bolničarjev in mornarjev vojne mornarice. Prvi skrbe za ranjence, drugi pa vozijo ljudstvo z otokov in jim nosijo kruh, vodo, zdravila in druge potrebščine. Nad pristaniščem plapolata zastavi vojne

doma seznanil z nami, nas spravi skupaj s prtljago v avtomobil, in kmalu smo se znašli v štatu grške vojne mornarice, ki je skupaj z ameriškim in angleškim ladjevjem vpostavlja učinkovito zvezo s prizadetimi kraji. V predmestju smo našli na stotine beguncev. Na dvorišču velike šole so ležali poleg stvari, ki so jim še ostale po nesreči: odev, zabojev in drugega, kar jim je uspelo odnesti s seboj. Iz

krat zelo čudno potekal: zemlja se je začela tresi že v nedeljo, kar je opozorilo ljudi, da so si poiskali zavetje. Nastal je preplah. Ljudje so pričeli bežati v kraje, kjer je bilo »trdnjese« zemljišče, čeprav so tudi vasi bile prizadete prav tako kot mesta. Preživeli pripovedujejo, da bi bili na treh otokih vsi pobiti, če bi bil prvi potres tako močan, kakor tisti v sredo, 12. avgusta. Ker pa so manjši potresi opozo-

Mesto Argostoli na otoku Kefaloniji po potresu

mornarice in Rdečega križa. Ko gledaš nanj, se zdi, ko da je za ladje pretesno. V pisarni ameriškega urada za informacije se je plavalas, mlajši človek, preračunano posloven in zelo praktičen, nemu-

mesta prihajajo obiskovalci, ki dele darila, novinarji in fotoreporterji. Zelo so radovedni in hočejo zvedeti celo tisto, česar ni bilo. Begunci pripovedujejo, da je potres v primeri s prejšnjimi to-

rili ljudi, so odšli v nezazidane kraje in zato katastrofa ni bila tako huda, kot bi lahko bila.

ZENA Z ZAKINTOSA PRIPoveduje...

Zena z Zakintosu drži spečega otroka na prsih. Pogled njenih oči je utrjen. Cunjice in stvari in ljudje okrog nje, vse to daje mučno podobo in se zdi, kakor da so vojni begunci. Otrok se v snu zdrzne na znenih prsih, le-ta pa tega ne opazi in samo pripoveduje, kakšna je bila njena vas med potresom.

Njena hiša ni bila porušena, kakor druge — vas se je pogreznila v zemljo. Kako? Ko je nastal zadnji katastrofalni potres, so se ogromne pečine razkale; vse stvari so se pogrezile globoko v zemljo. Poteklo so tako bile pobite cele družine, pa tudi živina na paši. Po planotah so bili pobiti tudi obiralci grozdja in pastirji. Na nekaterih krajih so se odprle gore. Nastali so ogromni lijaki, ki pričajo o po-

šeni posebni bolniški sobi leži ženska, ki je od groze in žalosti za svoji ponorela. Tudi Grki le stežka razumejo, kaj govori v blodnjah. Malo upanja, da bo ozdravela. Težko bodo tudi ugotovili njeno identiteto.

Zunaj je legala noč na zemljo, polna ropota bolniških avtomobilov. Utrujeni Patras, poln bolnišnic in beguncev, poln razno-barvnih svetilk, dolgo ni mogel zaspati.

Obiskali smo bolnišnice, kjer leže ranjenci. Pri vstopu v eno izmed njih se zbirajo ljudje okrog časopisnega izrečka na zidu. Bero seznam žrtve. Na drugi strani čakajo v vrsti, da bi lahko obiskali ranjene rojake. Ko smo prišli v bolniške sobe, smo si kmalu zaželeli, da bi jih zapustili; kdo bi gledal toliko ran in toliko muk! Tu lahko ostanejo samo pogumnejši zdravniki in kirurgi.

Izvošček z Zakintosu. Ima zlomljeni nogi in rane na čelu. Videti je, da so mu ostale samo oči nepoškodovane. Pripoveduje, kako se je vozil po cesti in ga je potres zaustavil. Po naključju je ostal živ, ker se je znašel pod truplom ubitega konja, od koder so ga pozneje izvlekli, kajti sam se z zlomljenimi nogami ne bi bil rešil. Drug bolnik je ribaril in naenkrat se je znašel v vrzeli, ki je nastala, ko se je obala razpočila. Spilazil se je iz jame. Na srečo je ribaril, kajti če bi ostal doma, bi našel smrt v ruševinah hiše.

Neki starec, hudo ranjen v prsi, ne bo dolgo živel. Okrog njega so se zbrali zdravniki in bolniške sestre. Sploh je tu mnogo starejših ljudi. Samo v kotu leži ranjen otrok, ki mu je mati ostala pod ruševinami.

V drugem kotu leži nekdo, ki ima glavo popolnoma v obvezah. Izteguje roko. Kdo bi vedel, kaj hoče?

Neki ranjenec pripoveduje, kako ga je rešil pes. Ruševine so ga stiskale kakor klešče. Iz ruševin je molal samo roko, sicer se pa ni mogel premakniti. Mestna četra, kjer je stanoval, je bila skoraj prazna. Zato ni bilo prida upanja, da ga bo kdo rešil. Naenkrat je ugledal izgubljenega psa, ki ga je zavohal in začel lajati. Lajež je opozoril ljudi in ti so ga rešili izpod ruševin.

V posebni bolniški sobi leži ženska, ki je od groze in žalosti za svoji ponorela. Tudi Grki le stežka razumejo, kaj govori v blodnjah. Malo upanja, da bo ozdravela. Težko bodo tudi ugotovili njeno identiteto.

Zunaj je legala noč na zemljo, polna ropota bolniških avtomobilov. Utrujeni Patras, poln bolnišnic in beguncev, poln razno-barvnih svetilk, dolgo ni mogel zaspati.

Mirko Vujačić
Miodrag Avramović

DANES PO SVETU DOGODKI V IRANU

Tri dni po neuspelem prevratu je le-ta uspel. Pravijo, da so to zarotniki tudi nameravali. Z vzljučjo so namreč uspeli uresničiti tisto, kar glede na realne odnose ni bilo izvedljivo. Eden izmed voditeljev zarotnikov je namreč obvestil Mosadika o prvem, lažnem prevratu. Izvršili so varnostne ukrepe in samo štirje kamioni volakov, ki so hoteli aretirati Mosadika, so bili zlahka razoroženi. Sah je hkrati zapustil deželo, množice teheranskih prebivalcev pa so se zgrnile na ulice, da bi se enkrat pozdravile Mosadikovo zmago. Toda medtem ko so množice demonstrirale po ulicah in zahtevale dokončen in odločen obračun z monarhijo in z vsemi posledicami, ki jih nosi s seboj, sta Mosadik in njegova vlada razpravljala, s kom bi zamenjali šaha. Mosadikova policija in vojska sta celo streljali v demonstrante in jih preganjali z ulic, če je bilo potrebno tudi s prelivanjem krvi, medtem ko so ti poskušali razbiti šahove spomenike njegovega nič kaj priljubljene očeta, ki je ob pomoči Britancev tudi ustanovil dinastijo in izročil Iran v krepke tujemu imperializmu. Mosadik je v tistih dneh dal aretirati tudi bivšega predsednika parlamentarne komisije za petroleje Huseina Makija, ki je bil znan kot človek z velikimi zaslugami za nacionalizacijo petrolejske industrije. Bil je Mosadikova bivša desna roka, kot nekompromisen borec proti vsakemu poskusu barantanja v Londonu, aretirani pa je bil samo zato, ker je nedavno v parlamentu nasprotoval Mosadikovim neomejenim pooblastilom, boječ se, da bi le-ta s takšnimi pooblastili lahko iskal rešitev spora z Londonom s kompromisom.

Ko je izgubil tako svoje glavne sile — podporo ljudstva in najuglednejše sile — predstavnost Irana — Mosadik ni bil s prstom mignil, da bi obračunal z nasprotniki. Ti pa so takšen razvoj dogodkov pričakovali. Vedeli so, da se Mosadik ne bo odločil za ostre ukrepe tudi zaradi težav in vzdušja, ki je nastalo okrog njega zaradi njihove dejavnosti in zaradi moskovske propagande. Eni kakor drugi, so, ne brez uspehov, ustvarjali vtis, kakor da je Mosadik željan izročiti Iran Moskvi. Glede teh govoric Mosadik ni ostal ravnodušen in zato se je izogibal odločnim ukre-

KONEC STAVKE V FRANCIJI Lanielova vlada dosegla sporazum o prenehanju stavke

Vlada se je zavezala, da se bo posvetovala s sindikati pred uresničenjem izdanih odlokov

(Od stalnega dopisnika »Borbe«)

Pariz, 21. avg. Davi zarana je bil dosežen med francosko vlado ter zastopniki vodstva socialistične sindikalne organizacije »Force ouvriere« in katoliškimi sindikati načelen sporazum o pogojih za prenehanje stavke v javnih službah in podržavljenih podjetjih.

vlada privolila, da ne bo nastopila proti delavcem in uslužbencem, ki so se udeležili stavke. Zastopniki socialističnih in katoliških sindikatov pa so se zavezali, da bodo delavce in uslužbence pozvali naj se vrnejo na delo.

Po tem sporazumu se francoska vlada zavezuje: 1. da se bo posvetovala s prizadetimi sindikalnimi organizacijami preden bo določila, kako naj bi uresničili odloke, ki se nanašajo na pokojnine; 2. da bo pred 30. septembrom sklical visoko komisijo za kolektivne pogodbe; 3. da bo vprašanje nizkih mezd in zaslužkov ter brezposelnosti vnovič proučila preden bo izdala druge odloke.

Ta sporazum je bil sklenjen okrog 3. ure zjutraj s posredovanjem narodnega republikanskega gibanja, katerega vodstvo je imelo posredovalno vlogo med vlado in sindikalnimi vodstvi.

Prav tako se je zvedelo, da je

M. Vitorović

DOGODKI V MAROKU (Nadaljevanje s 1. strani)

mogljavljenu maroškega sultana. Z njunim posredovanjem so razložili dejstvo, da je »odbor paš in kaid« v Maroku odstopil od strmogavljenja sultana in se zadovoljil s tem, da mu je »odvzel versko oblast ter na to mesto izvolil Imama Mulaj Ben Arafu. Hkrati je generalni rezident prisilil maroškega sultana, da je podpisal reforme, po katerih prehaja precejšnji del njegove zakonodajne izvršne oblasti na velikega vezirja.

Tu je treba dodati še naslednje dejstvo: odločitev odbora paš in kaid o odvzemu verskih prerogativ ter izvolitev novega imama in le v nasprotju z zakoni iz Islama, marveč je ta odločitev v nasprotju s pogodbo o protektoratu, ki je bila sklenjena leta 1912 med Marokom in Francijo. Ta pogodba o protektoratu izrecno zavezuje Francijo, da varuje maroškega sultana proti slehernemu napadu na njegovo osebnost ter na njegove civilne in verske prerogative. Konec je že znan. Generalni rezident se je vrnil v Pariz po nova navodila. V sredo zvečer je odpotoval v letalno najprej v Casablanca, nato pa v Rabat, in medtem ko je pariški tisk še zmeraj vztrajal na svoji stari »pomirjilni« in posredovalni misliji generala Guillemea, je le ta včeraj ob 2. zjutraj zahteval od maroškega sultana, naj odstopi. Medtem je obkročilo sultanov dvorec kakih 30 tankov s konjeniškim oddelki in motoriziranimi silami. Sultan pa ni hotel odstopiti. Kmalu za tem je sledil sklep o njegovi odstavitvi oziroma odstranitvi. Zaključna slika tega scenarija je odhod vojaškega letala na Korziko vzlic izrecnim obveznostim francoske vlade po pogodbi o protektoratu.

M. Vitorović

Primer Gandhija, Nagiba in drugih je Angleže prepričal, da se je na tem svetu marsikaj spremenilo in da narodi zavzemajo svoje mesto pod soncem ne glede na proteste svojih zaščitnikov. Bolje je torej sporazumeti se z njimi, kakor jih pa za zmeraj izgubiti.

Mosadik se morda nikoli več ne bo vrnil na politično torišče, toda trmoglavi starec je zapustil za seboj nauk, o katerem bodo morali razmišljati Mohamed Riza Pahlevi, general Zahedi in angleška vlada, ki nestrpno čaka, kdaj se bodo začela pogajanja o nafti v Abadanu.

Bogdan Pešič

ZASEDANJE POLITIČNEGA KOMITEJA GENERALNE SKUPŠČINE OZN

„Koreja ostane problem Združenih narodov“ je izjavil jugoslovanski delegat Leo Mates

New York, 20. avg. (UP). — Na večerajšnji dopoldanski seji Političnega komiteja so govorili delegati Češkoslovaške, Turčije in Velike Britanije. Češkoslovaški delegat Sekanič izjavila, da nameravajo ZDA in Južna Koreja zapustiti politično konferenco, če v roku 90 dni na njej ne bo dosežen napredek. To pomeni po njenem mnenju »kršitev sporazumov o premirju«. Pripomnila je, da sporazum o premirju določa, da ostane premirje veljavno, dokler ne bo zamenjano z nekim drugim mednarodnim sporazumom ali dokončnim mirom. Češkoslovaški delegat je podprl sovjetsko zahtevo, naj bo politična konferenca »konferenca za okroglo mizo«.

Turški delegat Selim Sarper je zahteval, naj bi dobila Turčija svoje mesto na politični konferenci o Koreji. Zavrnil je sovjetski osnutek resolucije, poudaril pa je, da je Turčija pripravljena glasovati za pošiljanje povabila Sovjetski zvezi, naj se udeleži konference. Britanski delegat Selwin Lloyd je drugič posegal v razpravo v Političnem komiteju in izjavil, da nesoglasja med stališči SZ in zahodnih držav glede politične konference niso nepremostljiva. — Lloyd je zahteval, naj bi povabil tudi druge države, ne samo Veliko Britanijo, ZDA, Francijo in Južno Korejo, ki so se udeležile korejske vojne. Trdil se je, da se udeležbo Indije na konferenci, medtem ko britanska delegacija ne sodi, da je treba povabiti tudi Birmo.

Ob zaključku sinočnje seje Političnega komiteja je nastal in-

cident, brž ko so zvedeli, da so francoske oblasti strmoglavile maroškega sultana. Predstavniki skupine azijsko-afriških dežel, starijski delegat v OZN je izrazil svojo zaskrbljenost zaradi maroških dogodkov. Francoski predstavnik Schuman mu je stalno segal v besedo, da bi ga prekinil. Predsednik Muniz je interveniral. Na današnjem sestanku bodo sklepal, ali bodo maroško vprašanje izročili v pretres Varnostnemu svetu, kot je to zahteval sirski delegat, ali Generalni skupščini. Nekateri sodijo, da bo mogoče maroško vprašanje v nekem smislu odrinilo razpravo o Koreji v stran.

Vodja jugoslovanske delegacije Leo Mates je izjavil, da politična konferenca ne sme pomeniti nadaljevanje vojne za konferenčni mizo. Težiti moramo predvsem za tem, da bi sestavili takšno konferenco, ki bo instrument za mirno rešitev problema v smislu ciljev OZN. Omenil je tudi prispevek Jugoslavije v OZN od samega izbruha sovražnosti na Koreji. »Jugoslavija je v vrsti predlogov težila, da bi sovražnosti čimprej ustavili. Premirje, ki je bilo sklenjeno,« je poudaril Mates, »je bilo doseženo na temelju, ki je zelo podoben tistemu, za katerega se je moja država borila od začetka korejskega spopada.«

Na koncu svojega govora je vodja jugoslovanske delegacije Leo Mates poudaril, da podpis premirja vsekakor pomeni zmago Združenih narodov. Zato le-ti brez zadržka pozdravljajo zaključek tega težkega poglavja korejske tragedije. »Koreja ostane predvsem problem Združenih narodov zato, ker je že vnaprej silno važen del splošnega problema mednarodnega miru in varnosti, osnovna naloga Združenih narodov pa je, skrbeti za dosseg miru in varnosti,« je zaključil jugoslovanski delegat Leo Mates.

ŠAH DRŽAVNI POLFARNI SAHOVSKI TURNIR

Vodil Rabar. Ljubljana, 21. avgusta. Danes je bilo odigrano XI. kolo z naslednjimi rezultati: Janošević: Horvat prek., Vidmar: Marič remi (1), Rabar: Božič remi (2), Trajkovič: Preinč remi (3), Vuletić: Hočevar 1:0 (4), Kržišnik: Sokolov prek., Matulović: Zaharijev prek., Zavila: Levatič prekiniemo. Po XI. kolu je stanje na tabeli naslednje: Rabar 8,5, Janošević 8 (1), Marič 7,5, Vidmar 6,5 (2), Trajkovič 6, Preinč 5 (3), Sokolov 5 (4), Vuletić 5, Božič 4,5, Kržišnik in Levatič 4 (2), Hočevar 4 (1), Horvat 3,5 (2), Zaharijev 3 (2), Zavila 3 (1), Matulović 2,5 (1).

Aneurin Bevan zapustil našo državo

Zagreb, 21. avg. Laburistična prvaka g. Aneurin Bevan in njegova soproga Jenny Lee sta danes zapustila našo državo. Na zagrebško letališče so zagrebške goste spremljali tov. Milovan Djilas, Ivan Krajačić in Vladimir Dedijer.

Zagreb, 21. avg. — Tov. Milovan Djilas je sprejel danes v Zagrebu generalnega tajnika švicarske socialistične stranke g. Droza ter se z njim delj časa razgovarjal. Sestanku je prisostvoval tudi tov. Vladimir Dedijer.

IZ NAŠIH KRAJEV

Komisija za odkup zemlje v Ormožu končuje z delom

Lastniki vinogradov bi radi prepričali komisije, da imajo najemnike ne pa viničarje

V občini Ormož deluje že mesec dni komisija za odkup zemlje in bo svoje delo kmalu opravila. Pregledala je medtem 47 posestev, velikih nad 10 ha, in 14 primerov v zvezi z odpravo viničarskih odnosov. Naknadno pa je obravnavala še 45 primerov. V tem času je bilo odkupljeno nad 100 ha zemlje v zemljiško knjižni sklad. Večina zemlje bo dobila ekonomija LOMO Ormož, vinograde pa Kmetijska zadruga v Ormožu. Vinograde v Litmerku pa bodo izročili Vinogradniški zadrugi v Litmerku.

Pozivu komisije so se odzvali vsi razen treh, med njimi tudi podpredsednik občine Ormož, tov. Franc Horvat, velik kmet v Mihovcih. Največji kmet, ki mu je bilo odkupljeno največ zemlje v zvezi z zveznim zakonom o zemljiškem skladu, je Ivan Krajč v Pavlovcih. Zanimivo je, da se kmetje zveznemu zakonu ne upirajo in so voljni dati višek zemlje, ki je tako niso mogli sami obdelovati. Precej močan odpor pa je proti odpravi viničarskih odnosov, kjer je komisija odkrivala hudo izkoriščanje. Tako je na primer kmet Anton Kóci per iz Litmerka zahteval od viničarke Marije Novak mesečno za slabo stanovanje (soba in kuhinja) šest delovnih dni. Če računamo, da je vrednost delovnega dne 300 dinarjev, jo je stalo stanovanje 1800 din mesečno. Za njivo, veliko 25 arov, ki jo je Novakova obdelovala zase, je morala letno opraviti 122 delovnih dni, to znaša 36.600 dinarjev. Za rez v vinogradu, ki ga je opravljala deset dni, je dobila samo 500 dinarjev, na dan torej 50 din in celo brez hrane. Kmet Kóci per pa je komi-

siji dejal, da ima najemnico, ne pa viničarke. Sploh pa komisijam kaj radi zatrjujejo, da imajo najemnike v stanovanju, čeprav to ne drži. Komisija mora vsak primer raziskati ne le v pisarni, ampak tudi na kraju samem, kjer mora ugotoviti dejansko stanje: premeriti vinograd, hišo, gospodarsko poslopje in vse to tudi oceniti. K ocenjevanju povabi komisija tudi dosedanjega lastnika in viničarje. Hiše so po večini slabe in nekatere stare tudi čez 100 let. Vse odkupljene hiše bodo dosedanjim viničarjem in jim bodo odplačevali 20 let.

Mnogi lastniki vinogradov so užaljeni, češ da niso tako ravnali z viničarji, kot pripovedujejo. Komisija je sicer res ugotovila nekaj primerov, kjer viničarji niso govorili resnice. Vendar je bila objektivna in neresničnih izjav ni upoštevala.

Nekateri kmetje že sedaj govorijo viničarjem, da bodo drugo leto vsi odkupljeni vinogradi zanemarjeni in opuščeni, kot je vinograd občine Ormož na Humu. Občina ni dala vinograda niti obrezati, ne skopati in ne poskrbeti. Nad tem se ljudje seveda zgražajo. Viničarji vendar upajo, da bo kmetijska zadruga, ki ima precej vinogradov in jih vzorno obdeluje, prevzela tudi občinski vinograd.

Komisija se mora ukvarjati

tudi z zemljo agrarne reforme. Nekateri agrarni interesi so dobili odločbo, s katero naj bi jim bila odvzeta dodeljena zemlja. Ugotovili so, da so to povzročili veliki kmetje, ki so bili v občinski komisiji. Njih želja je namreč, da bi zemljo dobili nazaj. Ljudje se čudijo, kako je mogoče LO MO Ormož nasesti taki komisiji. M. I.

Člana komisije merita po hektar ski mapi vinograd

Nova domača trolley-lokomotiva

Trolley-lokomotiva, ki je bila v celoti izdelana v glavni rudniški delavnici na Senovem, že nekaj dni opravlja poskusne vožnje med senovsko separacijo in elektrarno v Brestanici. Pri teh vožnjah se je pokazalo, da lokomotiva odlično ustreza vsem zahtevam. Vse na njej deluje izvrstno, razsvetljava, motorja in električne ter mehanične zavore. Tako je izdelek prekosil celo pričakovanja graditeljev samih.

Lokomotiva ima 100 KS, je teža 15.600 kg, brzina pri polni obremenitvi 16,2 km na uro, maksimalno dovoljena hitrost pa je od 25-30 km na uro. Prevoz premoaga opravlja zelo naglo, saj odpade napajanje, čiščenje in podobni posli, s katerimi se je bilo treba ukvarjati pri parnih lokomotivah. Tudi strojniki na novi električni lokomotivi so z izdelkom nadse zadovoljni. Ni dima, ne neznosne vročine in podobnih nevedstnosti.

Prej sta prevzela premog dve

parni lokomotivi, sedaj ga bo nova trolley-lokomotiva sama. Podjetje prihrani s tem letno 12.000.000 din in bodo prej kakor v dveh letih kriti vsi stroški za izdelavo nove trolley-lokomotive. Zdej končujejo še zadnja dela elektrifikacije železnice pri juž-

Davki — najbolj obravnavano vprašanje na zborih volivcev

Bivša krajevna odbora Lisicno in Dremsko rebro sta imela zbor volivcev v šoli na Pilštajnu. Govorili so o davkih, predvsem o tretji akontaciji. Primerjave obremenitev posameznih gospodarstev so pokazale, da so pritožbam krive največ neprijavljene spremembe površin. Ni malo primerov, da so bili vinogradi in njive opuščene že pred več ko 50 leti, spremembe pa ni nihče javil. Volivci so ugotovili, da bi bilo manj pritožb, če bi komisije upoštevale dejansko stanje kmetij. Tako se je pa zgodilo, da mora delavec Ivan Jokan, ki ima v goratem, nerodovitnem Logu nekaj zemljišča in oskrbuje osem člansko družino, za tretje četrtletje plačati 2.000 dinarjev. Njegov brat, ki ima približno enako površino, pa le 30 dinarjev. Č.

Tečaj CMD v Vipavi

Te dni je bil v Vipavi večdnevni tečaj, ki ga je organiziralo CMD in vodil Ignac Breitenberger, vipavski dekan. Tečaja, ki je bil v malem semenišču v Vipavi, se je udeležilo 56 duhovnikov iz vse Slovenije, ki so vsi člani CMD.

Na tečaju je predaval dr. Stanko Cajnkar, dekan teološke fakultete v Ljubljani »O literaturi v sedanjem času«; dr. Janez Janžekovič, profesor teološke fakultete v Ljubljani, je predaval o temi »Katoški duhovnik kot učitelj etike«. Tečajniki so z velikim zanimanjem poslušali predavanje tov. Ivana Regenta, člana Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS »O nekaterih važnih vprašanjih«. Smon France je govoril »O skupnih gospodarskih temeljih krščanstva in socializma«. Anton Karo pa je referiral »O običajnem elementu v liturgiji«, a organizacijski tajnik CMD Jože Savara je imel referat »O našem gledanju na politična vprašanja«.

Namen tečaja je iskati skupne poti za ustvarjanje boljše in srečnejše bodočnosti naših narodov. Na ta način poizkuša CMD vzgajati svoje člane v patriotičnem

duhu in jih seznanjati s sodobnimi vprašanji.

Tečaju so prisostvovali tudi tov. Jože Lampret, predsednik komisije za verska vprašanja pri Izvršnem svetu Ljudske skupščine LRS, tov. Bogomil Vižentini, sekretar SZDL za goriški kraj in predstavnik občinskega ljudskega odbora Vipava.

Pred tečajem v Vipavi je bil že tečaj v Ptuj. J. O.

Uspelo predavanje tov. Regenta v Vipavi

Na prošnji odbora SZDL v Vipavi je imel v sredo 19. t. m. tov. Ivan Regent, član Izvršnega sveta Ljudske skupščine LRS, predavanje »O tržaskem vprašanju in o zunanje- in notranjepolitičnih problemih«.

Poslušalci, ki so napolnili veliko dvorano zadržnega doma v Vipavi, so bili s predavanjem zelo zadovoljni in so se tov. Ivanu Regentu prisrčno zahvalili za obisk.

Prebivalci Vipave in okoliških vasi želijo, da bi jih tov. Regent še večkrat obiskal s podobnimi predavanji. J. O.

Bralci nam pišejo:

Tudi to je mogoče rešiti!

Preteklo je že nekaj mesecev, odkar je Delavski svet Litostroja sklenil predlagati tajništvu MLO Ljubljana, da se sedanja Djure Djakovića, prej Litostrojska ulica preimenuje v ulico »Franca Leskoška-Luke«. Člani kolektiva Litostroj so videli, da je Luka imel za razvite moderne tovarne največ zaslug, zato tudi zasluž, da se ulica, ki pelje od Celovške ceste do Litostroja, imenuje po njem.

Delovni kolektiv Litostroja čaka na odgovor. V.

Kako je mogoče tako ravnati z invalidom in starim borem za delavske pravice?

Pred nedavnim se je oglasil v ortopedskem podjetju »Soča« v Ljubljani invalid tov. Karel Marušič iz Lokvice pri Opatjem selu na Krasu. Marušiča so že iz mlada preganjali fašisti po zaporih. Pred njimi je zbežal v Francijo, delal po različnih rudnikih in postal član KP. Nato je šel kot prostovoljec v Spanijo. Po končani vojni v Spaniji se je umaknil v Francijo, Francozi so ga pa izročili italijanskim fašistom. Zopet je potoval iz zapora v zapor in šele leta 1945 ga je osvobodila neka jugoslovanska komisija. Ko se je vrnil domov, je bil nekaj časa zaposlen, nato pa je zaradi vsega prestanega resno zbolel in zdravniška komisija ga je priznala za 75%-nega invalida. Od takrat — od tega je že skoraj leto — dobiva samo 4500 din na račun priznane invalidnine. In še otroške doliade za dva nedolga otroka, ki jih izplačuje Zavod za socialno zavarovanje. Odičboce o priznani invalidski renti pa ni dobil.

Odplačal sem tov. Marušiča na CK ZKS, kjer sva ugotovila, da je v spisku bivših španskih borec. Na glavnem odboru Zveze vojaških vojni invalidov Slovenije so mu dali navodila, kako bo prišel do svojih pravic. Na Zavodu za socialno zavarovanje so nama pa objubil, da bodo Marušičevo zadevo takoj rešili.

Človek se vprašuje, kako je mogoče, da mora star borec za pravice

nem portalu brestaniškega predora, nakar bo trolley-lokomotiva mogla prevažati premog od Senovega do nakladišča v Brestanici. Obenem pa so v senovski delavnici pričeli graditi še eno trolley-lokomotivo, ki bo za rezervno.

Kmečki praznik v Slov. Konjicah

Osrednji poudarek bo na živinorejski razstavi, ki jo pripravljajo živinorejski odseki. Računajo, da bo ta dan na razstavi okoli 150 krav, 30 glav mlajše živine in 15 do 20 bikov. Lastniki najboljše živine bodo prejeli denarne nagrade iz posebnega fonda, v katerega je prispevala OZZ in OLO Celje okolica po 70.000 din, RZZ je dala 30.000 din, 120.000 din pa so prispevale KZ Konjice in Teparanje ter konjiško državno posestvo.

Isti dan bo tudi predavanje o živinoreji, ki ga bo imel ravnatelj kmetijske šole iz St. Jurja, tovariš inž. Cizej. Ker je ta prireditev ena izmed prvih na področju konjiške občine, bo brez dvoma dosti doprinesla k nadaljnjemu razvoju zadrugištva v tej okolici, ki je dosedaj iz različnih vzrokov močno zaostajalo za sosednjimi kraji, ki zato nimajo prav nič boljših in ugodnejših pogojev. L. V.

Od vsepovsod

Mladinska godba iz Trbovelj je tudi prišla na koncert »Svobode« v Rogaski Slatini. S svojim nastopom je žela viharno odobranje. J.

V Soštanju so pred nekaj dnevi dobili nove poštne prostore. Ob otvoritveni svečanosti so se zbrali zastopniki poštne kolektivov vseh pošt okraja Soštanj, sosednih krajev in iz direktije PTT iz Ljubljane. Razen njih pa so prišli še zastopniki občinskih in političnih organov iz Soštanja.

Kulturno-umetniška skupina sindikalnega področja je nato izvajala kulturni program. — d. j.

Okrajna gasilska zveza v Mariboru je že dalj časa pripravljala eskurzijo operativcev po večjih tovarnah mesta Maribor in tudi drugod. Letos so bili že na prvi taki eskurziji, pripravljajo se tudi, da bodo obiskali zagrebški velesejem. S.

Občinski odbor v Smartnem ob Paki se je preselil v nove prostore, kjer imajo pisarne, lepo poročno sobo in ostale potrebne lokalne. Preuredili bodo še sešinske sobe, ki bo obonem lahko tudi za večje sestanke množičnih organizacij. L. S.

Zveza borec v ureja prostor pred spomenikom padlih borec, da bo v okras bližnji okolici. K. Z.

V vsej gornji Dravinjski dolini je letošnjo spomlad kazalo cvetoče dreve, da bo dobra sadna letina. Toda mraz v prvi polovici maja je uničil okoli 75 % vsega pričakovanja prideka sadja. Razen na posameznih parcelah, ki jih mrazi val ni dosegel tako močno. Podobno je tudi v vinogradi, ki so se sicer pozneje obrastli, vendar pa od tega ne bo dosti prideka. Najhuje bodo prizadeti tisti, ki sta jim sadje in vino glavni pridelek. L. V.

V Slov. Konjicah bosta še dve važnejši prireditvi. V nedeljo, 29. avgusta bo na kopalnem bazenu pitalni dan, nedeljo pozneje pa bo športni dan. Razen konjiškega moštva bodo obakrat nastopili igralci in ostali športniki tudi iz nekaterih okoliških krajev.

Dela na športnem stadionu, ki so jih pričeli letošnje pomlad, si asi napredujejo. Do sedaj so s posebnim buldožerjem izravnali zemljišče, kjer je bilo izkopano in prevoženo več ton mlade zemlje. Razen na zemljišču radi ilovice bolj mokro, bo potrebno urediti še drenažo, preden bodo pričeli z nadaljnjim planiranjem. Ko bo stadion gotov, bodo tu lahko različne športne igre, za kar je do sedaj v Konjicah manjkalo primerne prostore. L. V.

Kmetijska zadruga v Slov. Konjicah je že pričela letos odkupovati prvo sadje, nekaj pa je tudi že odprodala. Prva jabolka plačujejo po 10 din za kg, poznejše vrste pa bodo nekoliko dražje. Računajo, da bodo v letošnji sezoni odkupili v vseh zbirališčih od 15 do 20 vagonov vsega sadja, za kar so pripravili tudi več potrebno embalažo in skladišča. Če ne bi bilo majske slane, bi letina bila vsekakor mnogo boljša. L. V.

V Polčanah je zdravnica dr. Veronika uvedla pred pričetkom filma predavanja. To je novost, ki je menla nimajo še nikjer. S.

Nov dijaški dom v Črnomlju

Gradbeno podjetje »Pionir« iz Novega mesta bo že letos sezidalo dijaški dom v Črnomlju, ki bo nosil ime »Dijaški dom Borisa Kidriča«. Z drugim šolskim letom se bodo dijaki lahko že veselili.

Pred vojno je bilo v Beli krajini zelo malo osnovnih šol in samo ena meščanska. Po vojni se je šolstvo dokaj zboljšalo, vendar je ostalo vprašanje šolskih prostorov še dolgo pereče. Bivše poslopje meščanske šole v Črnomlju so popravili in zvečali in vanj nastanili gimnazijo. Sedaj ima Bela krajina prvo in edino popolno gimnazijo. Letos pa je uspelo ljudskemu odboru Črnomelju izposlovati kredit za nov »Dijaški dom Borisa Kidriča«. D. V.

Jucova skupina v Idriji

Na turneji po Primorski se je v torek ustavila v Idriji igralska skupina IX. korpusa. Ker so malo pozno javili svoj prihod, je idrijske organizatorice resno skrbelo, kako bo z obiskom. Nastopajoči, kakor tudi organizatorji pa so bili prijetno presenečeni, ko je bila dvorana ob 9. uri zvečer polna do zadnjega kotička. Ljud-

je so navdušeno ploskali in z zanimanjem spremljali točko za točko. Večkrat so zahtevali ponovitve, vendar so utrujeni igralci ponavljanje morali odkloniti, saj je bil to že njihov peti nastop v tem dnevu. Posebne simpatije so bile delcezne sestre Stucinove iz Cerkna. Vse to nam je še enkrat pokazalo, da so partizanske tradicije v Idriji še zelo globoke. Jucovemu pozivu na Okroglico se je celotna dvorana odzvala z burnim aplavzom. L. S.

Mladinska godba Litostroja na Koroškem

Sredi avgusta je godba »Svobode« Zg. Siška, ki jo sestavljajo mladinci Litostroja, odšla v Rož pri Beljaku na gostovanje ob uprizaritvi Miklove Zalec. Pred igro, med odmori in še dolgo v noč so igrali navdušenim ljudem, ki jim je godba 50 mladincev bila izredno doživljaj.

Po uspelem nastopu v Rožu so se mladi godbeniki napotili v Celovec, kjer so tudi nastopili.

Komisija pregleduje in ocenjuje bajto skupno z lastnikom in viničarjem

Posledice pridige

Neki župnik je s prižnice rihnel proti pijancem. Poznal je svoje verne ovčice in vedel, da mnogi med njimi še preradi zahajajo v krčme. Bobsne pridige je dosegla višek z retoričnim vprašanjem, namenjenim vernim ovčicam, ki so stale pod prižnico in gledale v tla. Župnik jih je vprašal:

»Kdo izmed vas ima najlepši avto? Kdo ima največ denarja? Kdo si lahko privoščijo najlepše in najdaljše počitnice? Vsi to veste, dragi verniki — gostilničar. Čez nekaj dni sta dve verni ovčici na trgu pred cerkvijo pristopili k župniku. Ljubezni in vdanost jima je odsevala iz oči, ko sta se mu za lepo pridigo toplo zahvalila. Župniku je obraz kar zažarel, tako je bil zadovoljen.

»Torej sta se alkoholu odpovedala?« ju je vprašal.
»O ne, nikakor ne, prečastiti,« sta odgovorila v en glas in pogledala v tla, »pač pa sva zaprosila za koncesijo, da bi odprla gostilno.«

MALI

LEKSIKON

Vprašanja:

Ali je na Jadranu jama, podobna jami na otoku Capriju pri Neaplju?

Kaj so »govoreče knjige«?

Kateri meščanski filozof je dobil leta 1950 Nobelovo nagrado za književnost?

Ali je bil pred 4000 leti na svetu nekakšen Sueski prekop?

Kateri kiti so najnevarnejši?

Ali je evropska ženska noša kaj podobna ženski noši v starem veku?

V kakšne namene uporabljamo ribji mehur?

Odgovori:

Leta 1885 je baron Ransonet na Bisevu odkril krasno jamo in jo imenoval »modra jama«. Vhod v njo je bil nekako na suhem, zaradi pogrezanja pa je zdaj pod morsko gladino. Dva jame je pokrito z belim peskom, od katerega se, kadar sije sonce, bo v ozglu dalu odhajata sončna svetloba in modrina morja. Oboje se odbija od morskega dna in vsa jama je krasno razsvetljena s svetlomodro svetlobo. Predmeti, morske živali in rastline, pa so videti ko da so srebrne. Zato je dunajski geograf Brückner rekel, da se »modra jama« lahko kosa s slovečo jamo na Capriju.

Ameriška kongresna knjižnica izdaja knjige na gramofonskih ploščah za slepe prebivalce ZDA. Vsako leto izide približno 130 takšnih »govorečih knjig«. Vsako leto dobi kakih 1000 slepcev nove gramofonske in zvočne aparature za svojo uporabo. Če hočejo posneti manjšo knjigo, potrebujejo le nekaj plošč.

Nobelovo nagrado za književnost leta 1950 je dobil eden najveličnejših živih meščanskih filozofov Bertrand Russell. Russell se je v svojih delih »Analiza duha« (1921) in »Analiza gmote« (1927) postavil na takšno filozofsko stališče, po katerem je subjektivni občutek zadnji element ne le duha, marveč tudi materije. Čeprav je skušal najti kompromis med materializmom in idealizmom, nekakšno »stretjo linijo« v filozofiji, se njegov »nevrtilni monizem« bistveno ne razlikuje od Machovega, z besedami prikritega objektivnega idealizma, ki ga je Lenin kritiziral že 1908. Tudi na politično-ideološkem področju si je Russell prizadeval najti kompromis med buržoazijo in proletariatom z obnavljanjem tradicionalnega liberalizma. Russell je še zdaj zelo delaven meščanski ideolog na Zahodu.

Znano je, da je bil Sueski prekop dograjen leta 1869. Znano pa je tudi, da pred 2000 leti pred našim štetjem faraoni v Egiptu zgradili prekop, ki je vezal Rdeče morje z enim izmed rekavov Nila ob njegovem ustju. Prekop je imel isto traso kakor zdaj Sueski, in uporabljali so ga trgovci. V stoletjih med velikimi faraoni in Neokosom so prekop opustili. Nekos ga je hotel obnoviti, pa je ta poskušni prekop, ko je začela med delavci razširati bolezen, ki ji je podleglo 120.000 ljudi.

Kite delimo v dve skupini: zobate in brezobne. Brezobni kiti niso tako nevarni, pač pa je med zobatimi pravi ropar, ki po krevlinoščnosti prekasa vse druge kite. Pravijo mu ubijalec. Ta kit se hrani z drugimi sesalci; khrati lahko poje deset delfinov. Napada tudi večje kite. Toda v takšnih primerih se pridruži ostalim roparskim kitom in tako ko krdečo volkov navale na žrtev, od katerih trgajo kos za kosom. Največji užitek tega krevlinošnega krita je, če lahko večjemu nasprotniku odgrizne jezik.

Evropska ženska noša od 17. do 19. stoletja je zelo podobna ženski noši na otoku Kreti iz časov 2000 do 3000 pred našim štetjem. Na ohranjenih slikah in kipih iz tistih časov vidimo dolga ženska krila (zlasti črna) z belimi ali drugačne barve. Spodnji del ima obliko krinoline, vrat pa je gol, izrez čisto dokaj globok, ob strani pa je pas. Večkrat vidimo tudi prednasnik kakor na holandskih in belgijskih slikah. Prirečke so visoke in dostojanstvene. Izpopolnjevale so zelo dražestno in ljubke postave takratnih žensk. Na Kreti je bilo glavno božanstvo ženska.

Mehurje za plavanje, na primer polenovke, ki daje dobro ribje olje, uporabljajo v proizvodnji želatine, pa tudi za izdelovanje preparatov za čiščenje riva. Po prej so za to uporabljali samo mehurje nekaterih, zdaj pa uporabljajo mehurje malone vseh vrst rib.

NAJDRAŽJE PARCELE NA SVETU

so na otoku Manhattanu, na katerem stoji New York

Ali hočete kupiti celo deželo skupaj z njenimi prebivalci? V prejšnjih časih to ni bilo težko in dežele tudi niso bile drage. Aljaska je približno tako velika, kakor Nemčija, Francija in Španija skupaj, pa so jo Rusi leta 1860 prodali Ameriki za 7.200.000 dolarjev. Amerika je dobila to veliko deželo tako rekoč zastonj.

s 15.000 prebivalci pa nihče ni hotel plačati 100 milijonov dolarjev, kolikor je Nova Fundlandija zahtevala.

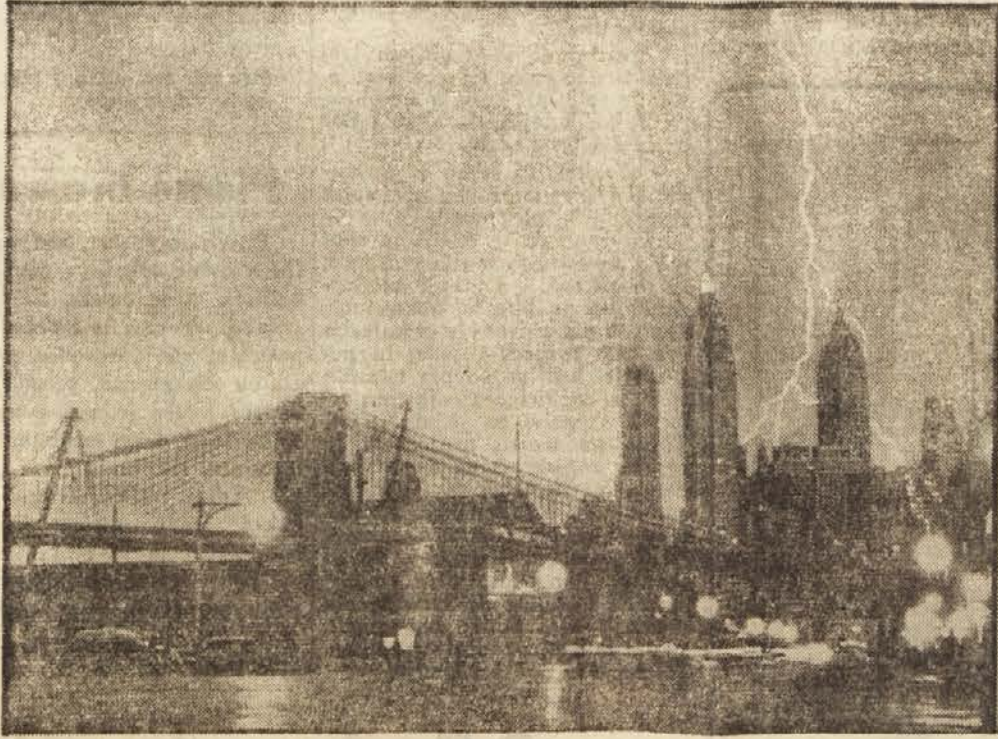
Tudi Madagaskar, četrti največji otok na svetu, ob jugovzhodni obali Afrike, ki je zdaj v rokah Francije, bodo nekoč prodali. Na Madagaskarju je v zemlji mnogo premoga in rud.

sklenili leta 1803. Ta dežela je vredna zdaj najmanj stokrat toliko, lahko bi celo rekli, da je neprepeljiva. Nemčija je svoj čas plačala Špancem za Karoline 25 milijonov pezov.

Najcenejša dežela, kar je bilo kdaj prodanih, pa je nedvomno otok Manhattan, na katerem stoji zdaj veliko ameriško mesto New

York, ki je ta otok vreden več milijard dolarjev. Holandčevi potomci so večkrat uveljavljali svoje posebne pravice, pa je bilo vse zaman.

Zemlja, na kateri stoji New York, je baje najdražja na svetu. Vsak kvadratni meter je vreden več tisoč dolarjev. Zemljišče, na katerem stoji zdaj največji nebotičnik sveta Empire Building, je bilo prodano za 1000 dolarjev, zdaj pa je vredno že 15 milijonov. V New Yorku so parcele, ki donosajo na leto 260.000 dolarjev zakupnine. Kdor je v tem hitro napredujočem ameriškem mestu za nekaj stotakov pravčasno kupil košček zemlje, je postal milijonar, ne da bi s prstom gnil.

Manhattan ob nevihti

Trideset let pozneje so odkrili na Aljaski bogata ležišča zlata. Razen tega pa je Amerika dobila tam že toliko krzna, da je kupno ceno najmanj že stokrat krila. Samo ribiči izvozijo z Aljasko vsako leto v Ameriko približno za 100 milijonov dolarjev rib.

Pred drugo svetovno vojno je bilo na svetovnem trgu napredaj proti gotovini še blizu 30 malih »kraljevin«. Gre večinoma za deželice v Južnem morju, pa tudi Egejski otoki so zelo privlačni. V prelivu Bristol ob zahodni obali Južne Anglije stoji slikovit otok Lundy, ki ga je lastnik leta 1936 ponudil za 15.000 funtov. Njegov »vladar« Martin I. je imel namreč težave z angleško vlado, ker je tiskal lastne znamke, koval zlatnike in si prilaščal še druge pravice neodvisnega vladarja. Malo je manjkalo, da ga niso zaprli.

Nova Fundlandija je ponudila Kanadi velikanski polotok Labrador, deželo s 5000 km obale, kjer pa prebivajo samo Eskimi in Indijanci. Za to pusto deželo

Prebivalcev ima 4 do 5 milijonov. Italiji so ga ponudili za milijardo dolarjev.

Napoleon je dobil od Amerike za bogato državo Louisiana z glavnim mestom Orleansom 15 milijonov dolarjev. Kupčijo so

York. Indijanci so ga leta 1623 prodali Holancu Howerstraaten za 12 dolarjev. In še teh niso dobili v gotovini, marveč v steklenih biserih in gumbih. Pravi, da je bila to najboljša kupčija, kar jih svet pozna, kajti

Ladja, na kateri je „Glas Amerike“

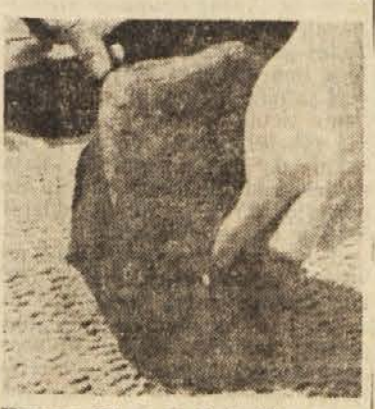
dela s svojimi oddajami v 16 jezikih Kremlju hude preglavice

V začetku avgusta je atenski dnevnik »Athinaiki« priobčil senzacionalno poročilo, da križari okrog dodekaneškega otoka Rodosa sovjetska podmornica z imenom, da bi potopila ameriško enojambornico »Courier«. Atenski časnik je poročal, da je poveljnik šeste ameriške eskadre ukrenil vse potrebno, da bi ta moskovski naklep preprečil. Zanimivo je, da je več kominformističnih časnikov to vest brez komentarja ponatisnilo.

ZDA uporabljajo ladjo »Courier« v propagandne namene. Na njej je namreč radijska postaja, ki oddaja v več jezikih, med drugim tudi v ruskem, znani »Glas Amerike« (Voice of America). 3800 tonska enojambornica pripada ameriški obalni komandi, ki na več področjih sodeluje z vojno mornarico. Njen kapitan Oscar Wev pripoveduje, da je križaril že po sedmih morjih in med vojno ušel neštetim sovražnim podmornicam.

Ameriška ladja z radijsko postajo se ustavlja navadno v tihih, mirnih, pred viharji in valovi zavarovanih pristaniščih. V grške vode je priplula prve dni avgusta. Zgradili so jo že med

vojno. Stroški so znašali 2 in pol milijona dolarjev. Ker je bila zgrajena za druge namene, so morali njeno obtežitev povečati. Zato so nakopili pod njenim krovom 1000 ton betona. »Courier« je mali svet zase. Ladja je opremljena tako, da ima posadka na razpolago vse, kar potrebuje. Živil ima za dobri dve leti. Razen sadja, sočivja in mesa je vse konzervirano. Ladja je opremljena tudi z vsemi potrebnimi zdravniškimi napravami. Posebno zanimiva je njena tehnična oprema. Oddajne in sprejemne kabine so povezane z debelimi steklenimi vrati. Radijske naprave so montirane tako, da brezhibno delujejo tudi v najhujšem viharju. En sam tehnik zadostuje, da upravlja vse aparate. Dva kratkovalovna in en oddajni aparat na srednje valove oddajajo 12 ur trajajoči program, ki ga določijo načeloma v New Yorku. Na ladji je tudi majhna oddajna postaja za krajevne namene. Na dan Eisenhowerjeve zaprisege je imel kapitan kratek nagovor, ki so ga sproti prevajali v grški jezik.

Kamen, ki so ga dvignili z morskega dna, ležal je nad 10.000 m globoko in držalo se ga je več drobnih živalic. Znanstveniki iz tega sklepajo, da je življenje tudi v največjih morskih globinah.

Radijska postaja na ladji »Courier« je 150 kilovatna in oddaja v ruskem, bolgarskem, albanskem, romunskem, češkem, ukrajinskem, tatarskem, azerbejdžanskem, armenskem, perzijskem, angleškem, francoskem, arabskem, hebrejskem in turškem jeziku. Menda Stalinu na čast je oddajala tudi v georgijskem jeziku. Kremlju dela seveda ta ladja s svojimi oddajami hude preglavice.

Kant med ženskami

Immanuel Kant je bil nekoč povabljen na dvor vojvode Holsteinskega. Po kosilu je sedela gospoda v salonu in se zabavala na račun ženske družbe v sosednji sobi, kakor je pač navada moških, kadar so dobre volje. Ko so Kanta vprašali, kaj misli o ženskah, je dokaj ostro odgovoril: »Zenske so kakor odmev: zmeraj imajo zadnjo besedo. So pa tudi kakor polž: vse nosijo s seboj. In končno bi lahko rekli, da so kakor ura v zvoniku: kar govore, ve vse mesto.« Moška družba je počila v smeh. Medtem so bile že prišle v salon vojvodinja in druge dame iz sosednje sobe, tako da so Kantove besede slišale. Ko je filozof svojo sodbo o ženskah izgovoril in opazil ogorčenje na ženskih obrazih, je skušal pikre besede omiliti. Brž je pripomnil: »To seveda ne velja za vas spoštovane dame. Ve ste zmeraj odmev svojih mož, polžu ste podobne, ker ste zmeraj pridne in zmeraj doma, z uro v zvoniku pa bi vas lahko primerjal, ker ste enako točne.« »Se zmeraj pa je veliko vprašanje, spoštovani gospod profesor,« je rekla vojvodinja, »če ob tem pojasnilu tudi verjamete, kar ste rekli.«

Ne Amerigo marveč Ameryke

Ameriška arhivarka Ramsayjeva je prispela v Bristol, da bi dokazala, da Amerika ni dobila imena po Amerigu Vespucciju, marveč po angleškem carinskem uradniku Ameryku. Arhivarka trdi, da je našla v aktih dokaz, da je odgovoren za ime na novo odkritega kontinenta carinski uradnik Richard Ameryke iz Bristola. Takratni angleški kralj Henrik VII. je italijanskega pomorščaka Giovannia Cabota, ki je leta 1497 odplul iz Bristola in odkril Novo Fundlandijo, bogato nagradil in mu zagotovil dosmrtno pokojnino. Kolumb se je pet let pred tem italijanskim pomorščakom izkrcal na Bahamskih otokih, na Kubi in Haitiji. Iz starih aktov je videti, da so Ameryku naročili naj Cabotu izplačati nagrado. Ker ni nobenih dokazov za splošno naziranje, da je dobila Amerika ime po italijanskem pomorščaku Amerigu Vespucciju arhivarka Ramsayjeva domneva, da je treba Angležu Ameryku pripisati ime novega dela sveta. Ramsayjeva upa, da bo našla za svojo trditev dokaze v arhivih pristaniškega mesta Bristola.

Izkoriščanje lahkovernih ljudi

Izvoz raznih »čudodelnih« predmetov v Afriko je zelo dobičkanosen

Nekje v francoskem Kongu je moral neki učitelj nedavno ugotoviti, da molijo vsi njegovi učenci neko dozdevno čudodelno molitev, po kateri znajo vse naloge, ne da bi se jim bilo treba učiti. Nekaj še bolj lenih učencev je porabilo vsa štipendija, da so kupili drag talisman, ki naj bi jim pomagal iz vsake izpitne zadrege. In ko je bil v nekem časniku objavljen oglas, da nekdo prodaja čarobne svetilke, ki razsvetle lastnikom um, so jih začeli ljudje navdušeno kupovati. Isto se je zgodilo z »magičnimi naočniki«, ki naj bi z magnetičnim izžarjevanjem dali človeku »brezpogojno premoč« v pogovoru z ljudmi. V francoskem Kongu ljudje radi kupujejo tudi amulette, določene kemične sestave, s katerimi lahko povzročijo smrt drugih ljudi, in

talismane, ki zagotove človeku vsako pridobitev ali dobiček.

Izvoz takšnih drobnarij v Afriko je zelo dobičkanosen. Srednji Kongo in Gabon sta z njimi preplavljena. Zaoostali, nezobraženi prebivalci teh dežel pripisujejo sleherni zlo čarovnikom, in trdno verujejo, da jih lahko reši pred njimi samo fetiši. V nekem po vsej francoski Centralni Afriki razširjenem prospektu objavlja »pravi« indijski fakir cene svojih izdelkov in storitev. »Znanstveni horoskop« z narisanim nebesom stane »samo« 4000 frankov, kar je zelo poceni, če človek prebere v istem oglasu tole: »Prevezmam vsa okultna dela (vrnitev ljubezni, odprava telesnega plodu s fotografijo, magnetizem itd.) po 10.000 frankov, samo za talisman in 12.500 frankov za talisman in okultno dejavnost ter 250 frankov za zračno pošto in 500 frankov za zavitek, če je treba predmete po zračni pošti poslati v kolonije. Razen tega izdelujem vsakovrstne talismane v obliki Zivalskega kroga, broške, uhane, zapestnice in ogrlice. Ves talismaniziran nakit prodajam po dvojni ceni, kakor je označena v katalogu. Takšen nakit poveča človeške sposobnosti in moči. Moji kombinirani talismani preprečijo vse slabe vplive in usposobijo človeka, da se povzpne na najvišje položaje. Uspeh je zagotovljen vsem moškimi in ženskami vseh ras. Najbolj slabe nepremagljivi rdeči in črni zmaji, kače s petimi glavami, moje molitve v hindustanski in moje klicanje, zlasti indijskih bogov. Magnetiziram vse predmete in jim dajem moč talismanov, tako da jih pogledam ali pa fotografiram. Predmeti so lahko različni, igla, žepni robec, pa tudi ladja, hiša, kravata, nalivno pero, srnjak ali žival. Po povzetju ali na poskušnjo ničesar ne pridoljam. Ne prodajam nobenih živali in ne delam ničesar, kar sodi v pristojnost zdravnikov, pač pa na višji način nadzorujem njihovo dejavnost.«

Tako v naših časih, ko se je napredno človeštvo že zvedenaj otreslo verskih predsodkov in praznoverja, v kolonijah razni sleparji še zmeraj izkoriščajo praznoverje ljudi in na njihov račun dobro živje.

Čudo tehnike: goromobil

LENAŠIM MLADIM BRALCEM

IVO BREZAR

Jokec TEJKO

Pred dnevi sem po nekaj letih spet obiskal vas, kjer sem kot razigran fantiček preživel najlepša otroška leta. Merim korake ves zaverovan vase in v čas, ki je že daleč za mano, kar zagledam nedaleč pred seboj bosonoga dečka, ki sem mu na oko prisodil enajst let. Z zagorelimi nogami je korenjaško copotal po izsušeni poti in v roki enakomerno pozibaval modro kanglico za mleko. Medtem, ko je kangličin pokrov neprenehoma odskakoval od njega in cvenkajoče udarjal, je z našobljenimi usti pozibaval znano pesmico. Pod čedom, kamor se je vsipal šop svetloplavih las, se je iskriko dvoje temnih oči.

Bila sva skoraj že drug poleg drugega, ko sem v fantu spoznal Palirjevega Mateja.

»O, pogledj ga Mateja! Kam pa ti ob tej uri?« sem ga povprašal. Dečko je rahlo zardel, me pozdravil in odvrnil: »Po mleko grem h Klemenakovim. Vsak večer hodim!«

»Ja, saj pravim; cel fant si postal. Zdaj prav gotovo ne joče več, kaj?« sem ga podražil. »Ne, ne. Zdaj sem že prestar!« se je odrezal Matej, stopil v travo in me bojazljivo obšel in urnih nog s pozdravom odhitel.

Vesel tega srečanja, sem nadaljeval pot in v mraku, ki je ovil vso krajino okrog mene, s spominom segel nekaj let nazaj, v čas, ko je bil Matej še droben cicibanček.

Takrat so Palirjevega Mateja vsi klicali: Tejko ali Tejkec, njegovi poredni prijateljčki pa so mu poleg tega imena dali še vrsto drugih nagajivih imen, ki dečka še danes spravijo v zadrego.

Tejko je bil namreč zelo, zelo nežen fantek in je za najmanjšo reč, ki mu ni bila po volji, napolnil svoje očke s solzami. Oče, ki je imel svojega Tejka sicer nadvse rad, pa si je prav zaradi nenehnega jokanja močno belil glavo s svojim fantom. Nič kaj preveč se ni mogel postaviti s sinkom, za katerim so drugi otroci vpili: »Deklica Tejkica«, »Cmeras«, »Jokec in še vse polno podobnih nagajivih prilastkov je dobil jokavi deček.

In res. Tejko je v neverjetni naglici imel pripravljen poteček solz, ki so kar nenadoma spolzele po njegovih ličkah. Če je šel z očetom skozi vas in zagledal psa, že je zgrabil za očetov suknič in začel neusmiljeno jokati. Nobena tolažba ni pomagala. Oče se je trudil, a zaman. Kadar je v Palirjevo hišo stopil Tejku neznan človek, se je po hiši kar v hipu razlegel cicibančkov jokajoči glas.

»Kakšen ciciban pa si, Tejko,« je rotila mama. »Ali te res ni nič stram? Takšen fant, pa tak jokec!«

Nič ni pomagalo. Tejko se ni dal ustaviti. Kadar so šli na kovanje in sta oče in mati odšla

v vodo, je pobič sedel na kame-nju in tulil tako na glas, da so se mu vsi smejali. In ne samo oče ali mama. Za vsakim, kdor je zaplaval, je Tejko potečil solzo.

Kdor bi cmeravega dečka poznal samo po večno orošenih očeh, bi gotovo mislil, da je to mamin razvajeni miljenček, ki pač ne zna drugega kot jokati. Pa ni res. Tejko je bil zelo priden in nič trmast otrok. Pomagal je doma, kolikor je mogel in znal, ubogal in bil sploh tak kot

je kdorkoli pomolel pred obraz, že je pokril oči z rokami in jokal, jokal. Ljudem se je začel že kar smiliti in bali so se zanj.

In glej nekega dne se je zgodilo. Po vsej vasji je šel glas, da Palirjev Matej tega in tega dne za takšno in takšno reč ni več potečil solze. Čudo prečudno! Kdo je tisti, ki je jokca pretental, da se ne cmeri več?

Jaz pa vem kaj se je zgodilo. Tisti, ki je Tejka odvabil jokati, je bil Tejko sam. Da. Zares se

žalji zverženi prsti in nič ni pomagalo: če je hotel spati, ni smel jokati. In ko je spal, so prišle sanje. Strašno! Že v sanjah je Tejko sklenil, da se ukripljenemu prstu ne bo več cmeril.

Prebudil se je zarana. Komaj je odprl oči, že spet ti nesrečni prsti. Jezen, ker zaradi njih ni mogel spati, je začel trgati in mečkati popisane liste in jih metati ob tla.

Zjutraj sta se z očetom srečala pri zajtrku in oba storila, kot da se ni nič zgodilo. Le obraz je Tejka izdajal, da minula noč ni prešla brez skrbi.

Od takrat bi lahko Tejku pomolel tisoč prstov pod nos, solze zaradi njih ni potečil.

Ko sem tako v mislih in spominu preletel ta majhen drobec, ki je bil tudi del mojih mlečno-zobih let, je bila že temna noč. Zavil sem k prijatelju, s katerim sva bila svojčas sosed, in pokramljaj z njim o lepih minulih letih in o razposajenih pripetljajih. Povedal mi je, da je bil Tejko po tistem nesrečnem in vendar zanj srečnem dogodku z dneva v dan bolj in bolj kremenit fant. Nič čudnega, če Matejev obraz ob spominu na ukripljene prste polije rdečica. Ko bo dorasel, mu bodo solze zmeraj utrtnile trenutek iz neboljenih otroških dni. Tedaj bo spomin svetel in čist, z radostjo pretkan. Takšni smo pač vsi ljudje.

Tinka in Marinka — saj ju poznate?

običajno ni navada pri otrocih. Le solz ni znal zadržati, to je vse. In nič ni pomagalo. Ne očetova opozorila, da bo šel kmalu v šolo, da bo postal pionir, da bo moral pred soščolci pokazati kako je močan, da bi prav zato, ker je drugače ubogljiv, iskren in dober tovariš, lahko postal načelnik pionirskega odreda, ne, prav nobena reč ni zajezila potoka Tejkovih solz. In najhujše je bilo to, da je z jokom šlo vsak dan na slabše. Prišlo je v resnici tako daleč, da je Tejku zadostoval krivi prst, ki mu ga

je Tejko zamislil nad svojimi solzami in glej, nehal je, resnično, končal je s prelivanjem solz, zaradi katerih je moral toliko prestati. Seveda mu je k temu pripomogel tudi njegov oče, ki je sinku nastavljal nedolžno, zares nedolžno past. Pa to ni bila prava past. Kje le! Le poglejte, kaj je storil.

Nekega dne, ko so otroci Tejka dražili in mu zapovrstjo moleli skrivljen kazalec pred nos, je oče ves prizor opazoval skozi okno in skoraj obupano premišljeval, kaj bo z njegovim fantom. Tedaj pa, kakor blisk, se je nečesa domislil. Stekel je v sobo, vzeli iz miznice šop praznih belih listov in na vsakega narisal velik, zakrivljen prst. Potem je počakal, da se je zmrabilo, nato pa je na zid Tejkove sobe in na posteljo okrog in okrog nalepil liste z vrisanimi prsti.

Ko je tistega večera Tejko po večerji odložil žlico, mu je oče kot zmeraj voščil lahko noč in deček je odšel spat. Ko je v sobi prižgal svetilko, ga je od vsepovsod dražilo vse polno ukripljenih kazalcev. In seveda, kot po navadi, so mu tudi tokrat privrele solze v oči. A pomoči ni bilo. Naj je še tako gledal, prsti so kazali vanj tako strašno, da se je jokajoč odpravil v posteljo potem, ko je ugasnil luč.

Vso noč so Tejkove sanje kri-

Smeh je zdrav

Janko: Pojdiva v cirkus! Ali pa v kino!
Stanko: Toda jaz moram napisati domačo nalogo.

Janko: Vrziva dinar. Če bo cifra, greva v cirkus, če bo mož, pa v kino. Če pa se dinar postavi pokonci, no, potlej boš pisal nalogo.

Vrbova piščal

Sinje je nebo, čist je dan. Lastovke smo dočakali in iz grbe stare vrbe že pogonale so piščali.

Brž mi, nož mi daj takoj, vrbi, vrbici zapoj:

Pismo bralcem

Pravzaprav sem hud na vas. Od nikoder nobenega pisma, niti križank in ne ugank. Kaj pa je z vami? Se vam je morda črnilo posušilo, ste peresnike pogrizli ali pa ste grozno, grozno leni? Že res, vroče je, pa se vam ne ljubi. Toda, dragi moji, tudi meni je vroče, pa vseeno mislim na vas. Torej pišite! Mnogo in še enkrat mnogo pisem! Sicer mi bo dolgčas in jo tebi nič meni nič pobrišem iz uredništva, vašo stran pa naj kolkja bruce.

To vam pravi Vaš Jurček, ki ni jurček.

Vrba, sočna vrba, skloni se, da te dosežem, da piščalko si urežem, da premamim ptico... Ptica bisere pobira, hej, piščalka mi že svira.

Tirli — tirli — tančkil! Topli dnevi, beli janjčki tekajo prek trate. In mi, bos, si po rosi utrujemo podplate.

Tirli — tirli — rlulil! So cvetovi se razsuli po livadi, prek rebri, kjer poteče žubori.

Tirli — tirli — rlalil! Čredo smo odgnali, v ustih so piščali, v srcu tri sto in tri želje, v žepu pa veselje

Prev. C. Z.

Moj mladi lisjak

Naša mala vas leži tik pod gričcem Homcem. Steje komaj šest hiš, imenuje pa se Spodnja Pristava.

Sosedom fant Franci je imel mladega lisjaka, ki mu ga je oče prinesel. Ko so gozdarji nalagali plohe, so našli štiri mladiče. Najlepšega je dobil Franci. Bahal se je po vasi, vodil ga je na vrvici. Kadar koli sem ga videala, sem ga vedno nadlegovala, naj mi ga proda. A on ga ni hotel. Jaz pa sem dobro vedela, da si on želi moje skirice. Ponošno sem se vozila mimo njega in mu vzbujala željo do moje skirice. Večkrat sva menjala — jaz sem se igrala z lisjakom, on pa se je vozil.

Nekega dne mi je pripeljal lisjaka in mi rekel, naj mu dam skirico zanj. Moja želja se je izpolnila. Lisjaku sem dala ime Lorči.

V veži sem mu napravila ležišče. Kadar ni bil pripet, me je ponoči večkrat obiskal v postelji in potem spet skočil skozi okno na prosto. Nekega večera mi je pobegnil z vrvico v gozd.

Jurčkove živali

Kdo mi tole bo verjel: zavolj vode, škafa sta se tepla celo noč maček in žirafa.

Po navadi mačji rod vso noč muzicira, a žirafa v Afriki sadje s palm obira,

a pri nas, kar se zgodi, pride vse drugače: Jurček muc iz gumija ima zelene hlače

in žirafa po ves dan sama sploh ne migne, le kadár napihneš jo, dolgi vrat privzdigne.

To je štorija: zvečer strašno popackana Jurček v kotu ju pusti žalostna, zaspana.

Mila je pri nas dovolj in vodé nemalo, toda škaf!... če bi pri njem se zvrstiti dalo!

Maček k škafu pohiti, a žirafa: Jaz bom prval in pošteno, bogme da, sta se potlej sprla!

Ko je Jurček mirno spal, zavolj tega škafa sta se tepla celo noč maček in žirafa. Marko Hudnik.

Drugi dan sem ga šla iskat, klicala sem ga in s čudnim glasom se mi je oglašil. Našla sem ga zamotanega v grmovju. Bil je izmučen in lačen, potem je preupal ves dan.

Hitro je rasel. Vsak dan je bil lepši. Imel je krasen košat rep, vsi so ga občudovali. Vedno me je spremljal. Zelo srečnega se je počutil v gozdu. Tekal je okrog, ko da bi imel tekme. Rad me je ubogal, če sem ga poklicala.

Nekega dne je poskusil, kako okusno je kurje meso in si privoščil kar dva piščanca. Mama je mene okregala, Lorčija pa natepla. Zbežal je v gozd in ga kar tri dni ni bilo nazaj. Hodila sem po gozdu, klicala, a vse zaman. Četrto jutro ga je mama zagledala. Sedel je na bregu nad našo hišo. Poklicala ga je. Takoj je pritekel, a je spotoma obiskal kurj in kurjel jajček. Ko je mama videla, da ima v zobcu jajce, ga je trdo vprašala: »Kaj pa delaš, Lorči?« Takoj je stebel nazaj in položil jajce neposkovano v kurnik. Prišel je ponizno k mami in se zelo lačen zapil mleka, da je bil kar okrogel.

Svojega prostega življenja pa ni mogel pozabiti. Če je bil na vrvi, je bil zelo hudoben. Vsakega je ugriznil, le mama ga je lahko pobožala. Tudi mene je ugriznil za nogo in pokazal, kako ostre zobe ima. Od takrat ga nisimo več imeli na vrvi.

Hudo neurje je napravil en-

krat v hiši. Vse je razmetal, vaze prevrgel, skakal je sem in tja, dokler se ni utrudil. Potem je počival na svojem ležišču, a le za nekaj časa. Spet je nadaljeval svoje razdejanje. Kmalu je pozabil, da je bil kaznovan.

Nekega nedeljskega jutra si je za zajtrk privoščil pri sosedu sedem piščancev Ubogo mamico kokljo pa je prignal skozi vas domov. Mama mi ga ni pustila več imeti, ker je napravil škodo. Poklicala je lovca, naj ga ustrelji. Ko je lovec prišel, sem mu prinesla Lorčija z žalostnim srcom. Pa je prav tedaj prišlo m'no nekó deklet. Ko je videla, kaj se bo zgodilo, se je ustavila. Imela je v rokah kovček in je povedala, da potuje v Maribor. Prosila sem jo, naj vzame Lorčija s sabo in naj ga kje daleč izpusti, da ne bo našel več nazaj v našo vas. Tudi lovcu je bilo tako prav, saj je rekel, da je Lorči res lepa živalica.

Tako je Lorči ostal pri življenju. Enkrat kasneje sem vprašala tisto deklico, kje ga je izpustila. Povedala mi je, da se ji je na vlaklu pridružil neki gospod; ki mu je bil Lorči zelo všeč. Zetel je, da bi mu ga prodala. Ona pa je dejala: »Ker so me prosili, naj ga kar izpustim, vam ga lahko poklonim.«

Tako Lorči morda še danes živi in nagaja kokoškam.

Zagar Erna iz Zic pri Slov. Konjicah

KVADRATI

1	2	3	4
2			
3			
4			

5	6	7	8
6			
7			
8			

9	10	11	12
10			
11			
12			

13	14	15	16
14			
15			
16			

Vodoravno in navpično: 1. kmetijsko orodje, 2. drevo in sad, 3. velemik glagola sedeti, 4. grški junak znan po svoji ranjivosti peti, 5. tovor na žival, 6. pralno sredstvo, 7. ena od 8. preteklo leto, 9. tekovina, 10. obseg kroga, 11. kar prinese novoporočence v zakon, 12. moško ime, 13. vroča voda, 14. vodna žival, 15. svod, 16. pritek savinje.

RESITVE

1. riba, 2. obok, 3. Puhar, 4. Puhar, 5. 12, 6. 11, 7. 12, 8. 12, 9. 12, 10. 12, 11. 12, 12. 12, 13. 12, 14. 12, 15. 12, 16. 12

RESEN SPOR

Dve kokoši sta se sprli za gospoda črva. Bela pravi: »Jaz sem ga opazila prva!«

Grahasta pa ji odvrne: »Kaj boš zlobudrala! Na ta mastni sem grizljaj dolgo že čakala!«

Potlej črva sne petelin, ki med njiju pristopica, da nobeni se kokoši ne zgodila bi krivica.

Mira Simić fajca/

MISKA LEZE

Miška leze, leze. Miška vse obleze. V kotu hrusta kračo, sladko še pogačo.

Mleka se napije, gobček v njem umije. Miška dalje leze, do pasti prilize.

»Kaj je to?« se vpraša miška siva naša. »Joj,« zdaj miš zaveka... past ji rep odseka.

Manko Golar

Iz otroških ust

Mati: Dovolj si že pojedel torte. Če boš pojedel še en kos, boš počil!

Sinko: Torej se hitro skrij, mama.

Babica se z malo Verico spreha po gozdu. Pod kostanjevim drevesom Verica opazi na tleh nekaj odpadlih sadežev v bodeči lupini. Malo pomisli, nato pa zamodruje:

»Jeli, babica, to so pa ježeva

POLFINALNI SAHOVSKI TURNIRI

„Svet sloni na mladih“

(1). Božić in Vuletić po 4, Horvat 3 in pol (1), Zaharijev 3 (1), Zavlja 3, Matulović 2 in pol.

PRED VELETURNIRJEM KANDIDATOV V SVICI PREDSTAVLJAMO VAM KANDIDATE

Udeležence veleturnirja v Schaffhausenu in Zürichu, ki se je večkrat po osvoboditvi pokazal kot velikega prijatelja nove Jugoslavije in njenih

Dr. Euwe

šahistov, in edini kandidat, ki je že bil svetovni šahovski prvak, je 52-letni nizozemski vele mojster in šahovski pisec dr. Maks Euwe. Ob njegovih

teoretskih delih in knjigah pokojnega vele mojstra dr. A. Niemcovića je zrasla skoraj vsa današnja mojštrska šahovska generacija. Morda je prav to njegovo ogromno literarno delo vzrok, da ni imel tako vidnih uspehov v turnirskih borbah kot njegovi vrstniki Aljehin, Capablanca, Reti, Bogoljubov itd. Leta 1935 je z 9 zmagami, 8 porazi in 13 neodločenimi partijami odvezel naslov svetovnega prvaka dr. Aljehinu, katerega je moral istemu čez dve leti ob porazu 9,5 : 15,5 vrniti. Dr. Euwe je odigral od leta 1920 do danes z raznimi moštri 35 dobrot, v katerih je 13 partij dobil, 74 izgubil in 18 remiziral. Leta 1939 je izgubil z 6,5 : 7,5 dvoboj s Keresom. Njegov najlepši turnirski uspeh v življenju je delitev 3. in 5. mesta s Fineom in Reshevskym na veleturnirju v Nottinghamu 1938, kjer so bili zbrani: Aljehin, Capablanca, Fine, Reshevsky, dr. Lašker, dr. Vidmar, Bogoljubov, dr. Tartakover, Botvinnik i. dr. Dr. Euwe je napravil v partiji z dr. Laškerjem grobo napako in s tem verjetno zapravil 1. mesto, katero sta delila Botvinnik Capablanca.

Dr. Machajelis (Maks) Euwe je bil rojen 20. maja 1901 v Amsterdamu. Njegovi glavni uspehi po drugi svetovni vojni so: 1946: Groningen: 2. mesto (l. Botvinnik); 1947: Buenos Aires: 4. mesto; 1948: Match turnir za svetovno prvenstvo Haag - Moskva: 5. mesto; Benke: 4. mesto; 1949: New York: deli 3. in 4. mesto. Dvoboj s Pirceom 5:5; 1950: Hastings: 3. mesto; Amsterdam: deli 6. in 7. mesto; 1951: Luzern: deli 1. in 2. mesto s Pilnikom; New York: deli 2. in 3. mesto z Nisardorffom (l. Reshevsky); 1952: Basel: 2. mesto (l. dr. M. Vidmar); Zürich: deli 2. in 3. mesto (l. Lundin); 1953: Beverwijk: 1. mesto.

Značilno za dr. Euwejevo igro je zdrava fantazija, v borbi pa ga odlikujejo predvsem hladnokrvnost, previdnost, jasna logika in precizna tehnika. Kljub svojim 52. letom bo lahko zelo nevaran.

Po'дите z nami na Montecarlo Pomemben prispevek tolmiskih planincev: obnova avtomobilске ceste, gradnja za večič in nove zavarovane poti

O visokogorski mangartski cesti smo že pisali. Po njej se že vozijo številni izletniki. Kljub temu, da je cesta že usposobljena, pa iz dneva v dan bobnijo eksplozije v 500-metrski zahodni steni Mangarta. V njej gradi PD Tolmin novo zavarovano pot na vrh. Pot bo dolga samo podružgo urohoda od izteka avtomobilске ceste. Dne 18. junija je pričelo to steno graditi 37 prostovoljcev v njenem spodnjem položnem delu, v sami steni pa na delovni krajine cestne uprave in gozdne uprave iz Bovca. Skromno zasloni prenočišče imajo delavci v višini 2030 m, medtem ko v višini 1950 m obnavljajo planinci s sredstvi, ki jih je preskrbel gospodarski svet OLO Tolmin, vse po svoje, katerega manjši del bo služil granicirjem, večini pa planincev za zavetišča. Stava je bila sredi avgusta pod streho. Nова planinska pot pa bo odprta jutri, v nedeljo. Obnova avtomobilске ceste,

zavetišča in gradnja nove poti so pomemben prispevek primorskih, predvsem pa tolmiskih planincev k obnovenju naše planinske mreže. Nadaljnji razvoj planinstva in turizma v gornjem Posočju pa zahteva, da čimprej pričnemo na izteku ceste, to je na sedlu Skrbina in Plaziju z gradnjo modernega planinskega hotela, kajti le s tem bi Mangart lahko postal »zlata jama« našega turizma.

Ker v letošnjem jubilejnim letu slovenskega planinstva slavimo tudi dr. Kugyja, naj navedemo nekaj njegovih besed o pomembnosti Mangarta. »Pogostoma sem obiskoval njegov vrh. Mislim, da sem bil več kot 30-krat na njem. Splošno znana je prelepa gorska slika Mangarta. Od juga in zahoda je videti široka, plemenito oblikovana glava. Najlepši se mi zdi, če ga vidim zahodno od Trbiča ali s severnih višav doline Bele, in če se megleni prelomi ovijajo okoli njegovih močnih pobočij, ko zasvetijo večerne luči v njegovih stelah, tedaj zraste njegova slika do resnično božanskih lepot.«

Z vrha in s sedla se nam nudi čudovito lep pogled na mangartski jezera v tisočmetrski globini belopeške doline. Za nizkim grebenom Karavanki kater je nad Ratočami, v značni razdalji nekaj kilometrov proč od meja med Jugoslavijo, Italijo in Avstrijo, in dalje tam za Trbižem pa skočil v morje in odplaval na ladjo, ki ga odpeljala v Folkestone.

Kakor je prišlo do različnih obkrovanj po osvojitvi najvišje gore sveta, tako so tudi člani nemške ekspedicije, ki je zavzela Nanga Parbat, začeli »po enem mesecu javno čisti umazanijo s perila«, kakor se je izrazil vodja ekspedicije dr. Herrlinghoff. Senzacionalna odkritja je poslal hamburškemu časniku »Die Welt« njegov Münchenski dopisnik. Izjavo osvojitelja vrha Hermana Bühla so posneli tudi na trak. »Kemper me je nenadoma zapustil pri taborišču št. 3. je rekel Buhl, »tako da sem moral sam na vrh, dva dni brez živila, ker je Kemper pri vrhovi pobral vse iz petega taborišča, meni pa ni pustil nič trdnice hrane.« Zmagar nad Nango Parbatom je bila dosežena brez pomoči vodstva ekspedicije, je zaključil Buhl, »da, celo proti njeni volji.« Z druge strani je vodja ekspedicije obžaloval, da se te nečedne stvari javno obravnavajo, ni pa zanikal Bühlovih obtožb. Omejil se je le na izjavo, da se je sprl z Buhlom, ko ni hotel postati njegovemu naravnemu svetu, da se odpočije pred poldnevom na vrh. Dr. Herrlinghoff je potrdil, da je prepovedal Buhlu odhod na vrh, ker je bil preurujen in ker je začel pihati monsum. Za Kemperja je izjavil, da ni bil sposoben za zavzete vrha, zato ni mogóče reči, da je zapustil Buhla.

Član ekspedicije Herlit pa je izjavil: »Dogovor je bil, da ne sme imeti nič občira do ostalih, ker je v nekem smislu veljal zakon vojne: kdor pade, mu ni pomoči, kdor pa ostane na nogah, mora imeti oči uprte v cilj.«

Pivalna tekmovalnja čez kanal La Manche Ta mesec se je pričela sezona plavanja čez La Manche in bo trajala še kakih štirinajst dni. Vremenski položaj so zelo ugodni. Pred kratkim je preplaval kanal štavela Egipčanov, ki je tudi izboljšal rekord za 20 minut. Poleg tega je prvi plavalac štavela Avstrijec Heif, ki je odplaval s plavalcem, potem ko je odplaval svojo del in postavil rekord v smeri Anglija - Francija.

Manj uspešna je bila Američanka Chandwick, ki je nameravala prvi preplaviti kanal v obeh smereh. Oddstopila je po 9 urah. Tudi njen rojak Burlingame ni imel sreče. Moral je odstopiti po 12 urah. Meksikanec Boltram je preplaval kanal v smeri iz Francije. On je prvi Meksikanec, ki mu je to uspelo. Po črni seben podvign je napravil Libanonec Bleik, ki je imel izredno smolo, brez katere bi verjetno dosegel nov rekord. Moral je dalj časa plavati v plasti petroleja, ki ga je pustila za seboj nekada ladija ko se je v rekordnem času približeval obali, se je spuščala gosta megla, tako da je moral dolgo časa zman iskati pravo smer. To mu je uspelo šele po 15 urah, ko je hrabri Libanonec stopil na kopno pri St. Margaret kjer ga je pozdravila navdušena množica letošnje arjev. Bleik je nekaj časa potikal na obali, nato pa je ponovno

Nesreče Gozdarja Franca Uršiča, Zagorica št. 14, so napadli po Mač. planino. Ima zlomljeno levo ključnico in levo ramo. Ker so odpovedale zavore na kolesu, je padla delavka Angela Peteršič, Rožna dolina, Cesta VIII/18. Ima pretres možganov, zlom desne roke in več odrgnin po obrazu in telesu. Naproti kovaču Vinku Sušteršiču, Turjak 21, ki se je vozil na motorju, je pripeljal kolesar. Ta je nosil veslo, s katerim je po nesreči udaril Sušteršiča, ki se je onesvestil, padel z motorja in se hudo poškodoval po glavi. Gospodinj Anjo Dolinar, Celovška cesta 72, je podir avto. Poškodovanka ima pretres možganov, ranjena pa je tudi po glavi in obeh rokah. Upokojenka Jelisaveta Figet, Murska Sobota, je obiskala na Golniku svojo hči. Na travi pa ji je spodrsnilo ter si zlomila levo nogo. Tesar Franc Zupan, Ogrje 48, je padel z odra in si zlomil levo roko.

Uprava »LJUDSKE PRAVICE - BORBE« Ljubiana Kopitarjeva ulica 2 Poštni predal 42

D NE V N E NOV ICE ŠOLSTVO Začetek pouka na šolah. Zaradi proslave desete obletnice priključitve Slov. Primorja in ustanovitve primorskih brigad na Okroglici sporoča oddelek za šolstvo Sveta za prosveto in kulturo LRS, da se prične redni pouk na vseh šolah LRS letos 16. septembra 1953. Učno osebo naj bo na službenih mestih najkasneje 1. septembra 1953, da bo lahko sodelovalo pri organizaciji proslav in pri pripravi za reden pričetek pouka.

MARIBORSKE VESTI Dežurna lekarna v soboto, 22. avgusta: »Pri gradu«, Partizanska c. 1. KINO PARTIZAN: Nemški film »Niki«. UDAJNIKI: Italijanski film »Ljubzen in strup«. POBREZJE: Angleski film »Pot do plemstva«. STUJENCI: Amer. film »Njen otrok«. MESTNI KINO MURSKA SOBOTA: Ameriški ljubavni film »Rebecca«. RADIO MARIBOR 12.00-15.30 Prenos sporeda Radia Ljubljana - 17.00-17.30 Zavrtilno sel 17.30-17.40 Poslušajte domača poročila - 17.40-18.00 Zabavna glasba, vmes objave in oglaš - 18.00-22.30 Prenos sporeda Radia Ljubljana - 22.30-23.00 Pol ure zabavne glasbe - 23.00 Prenos sporeda Radia Jugoslavija.

Vremensko poročilo hidrometeorološke službe LRS Stanje dne 21. avgusta ob 7. uri: Padavinsko jasno vreme z delno zalejo še pretežno del Francije in Zahodno Nemčijo, se naglo pomika proti Srednji Evropi in bo že jutri zalejo v svoje območje tudi naše predele. Vendar je poslabšanje vremena le prehodnega značaja.

DANES IN JUTRI KONCERTI V sredo, 26. avgusta, koncertira na vrhu Doma JLA delavska godba na pihalu iz Stockholma. Vstopnice po 40 din so v prodaji od 10. do 12. in od 17. do 19. ure v koncertni poslovalnici, Trg revolucije 9. KINO UNION: Ameriški film »Sužnja preteklosti. Brev tednika. Predstavi ob 18 in 20.30. KINO KOMUNA: Angleski film »Dolgo je pomnil«. Tednik. Filmske vstopnice št. 33. Predstavi ob 18 in 20. KINO SLOGA: Francoski film »Vsi smo morilci«. Tednik. Predstavi ob 18 in 20. - Prodaja vstopnic v vseh treh kinematografih od 17. ure dalje.

RADIO Dnevni spored za soboto, 22. avgusta Poročila ob 5.30, 6.30, 12.30, 15.00, 19.00 in 22.00. 5.00-7.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! - vmes ob 5.10-5.20 Jutrjanja telovadba - 6.00-6.10 Jutrjanja telovadba - 7.00-7.05 Radijski koledar - 12.00 Opoldinski orkestralni spored - 12.45 Zabavna glasba, vmes objave - 13.00 Kulturni pregled: Na kongresu ljudskih knjižničarjev v Stuttgartu - 13.10 Od melodije do melodije - 14.00 Narodne pesmi pojo zbori, ansambli in solisti (prenos v Zagreb) - 14.30 Radijske reklame - 14.40 Nekaj arj v izvedbi slavni tenorjev - 15.10 do 15.30 Zabavna glasba vmes objave - 15.30 Vaitke in polke igrajo veliki orkestri - 15.20 Za pionirje - F. S. Finžgar: Ciganski škrnce - 18.40 Koncert pianista Mariana Lipovskega - 19.00 Radijske reklame - 19.10 Zabavna glasba, vmes objave - 19.30 Radijski dnevnik - 20.00 Pisan sobotni večer - vmes ob 21.00-21.15 Reportaža z državnega prvenstva v atletiki - 22.10 Kaj bo prihodnji teden na sporedu? - 22.20 Glasbena medigra - 22.30-23.00 min. valu 37,1 m oddaja za naše izseljence - 23.00 do 24.00 Oddaja Radia Jugoslavija za tujnino na val 327,1 m (prenos iz Zagreba).

RADIO KOPER Sobota, 22. avgusta: 14.30 Zena in dom - 17.30 S pesmijo in plesom po Jugoslaviji - 18.15 Z. I. Cajkovski: Simfonia št. 4 v F-molu, op. 38 - 21.00 V mikrofonu po Primorski - 22.00 Vedra sobota v petju in plesu Poročila ob delavnikih: ob 5.30, 7.00, 13.30, 19.00 in 23.30. Pregledi tiska vsak dan, razen v nedeljo in ponedeljek, ob 7.30. Poročila v nedeljo: ob 8.00-13.30, 19.00 in 23.00. Lahka glasba in objave vsak dan ob 13.45 (razen nedelje).

DROBNI OGLASI PUNČKO, staro 2 leti, dam v popolno oskrbo k vzorni družini. - Naslov v ogl. odd. lista 1114 VERZIRANEGA KNJIGOVODJO, po možnosti gostinske stroke išče Vino Koper, Celje. Plača po dogovoru. Nastop takoj. 673 PEVOVODJO išče »Svoboda« zabukovca. Zaposelitev po kvalifikaciji pri rudniku. Ponudbe poslati ali osebno zglasti v tajništvo rudnika Zabukovca, p. Grize. 675 ENOSOBNO STANOVANJE v Mostah zamenjam za sobo v centru ali bližini. Ponudbe poslati na ogl. odd. pod »Dobra namočena« 1112 DOBRO OHRANJEN PIANO KUPIM. Naslov v ogl. odd. lista 1112 POZIVAMO VSE, ki so bili zaposleni v podjetju »Ikarus« v Zemunu od 1. aprila do 31. decembra 1952, pa niso samovoljno zapustili podjetja, da se najkasneje do 31. avgusta 1953 obrnejo na podjetje, da dolože iz prežeka plačnega sklada za leto 1952 delovno obleko. Kdor se do določenega roka ne prijavljajo, izgubi pravico do nje. STROKOVNO NEGOVALKO za dva otroka, ali ženo, ki ima izkušnje v negi in vzgoji otrok, išče družina v Beogradu. Stanovanje in hrana, plača pa po sporazumu - Naslov pošljite oglašnemu oddelku »Borbe«, Beograd, Kardaševa 31, pod »Strokovna negovalka«.

Ljubljančani! Pripravljalni odbor pri MO SZDL za proslavo desete obletnice priključitve Primorske k Jugoslaviji ter desete obletnice ustanovitve primorskih brigad na Okroglici pri Gorici, ki bo dne 5 in 6 septembra t. l., sporoča Pripravljalni odbor sprejema prijave od vseh množičnih sindikalnih, kulturnih in športnih organizacij podjetij ustanov in uradov, ki bodo sodelovali na proslavi VsaK popoldan razen sobote dežurna služba od 15 do 18. ure. Udeleženci, organizacije in podjetja ki bodo potovali na proslavo z vlaki, kamioni in ostalimi prevoznimi sredstvi naj to sporoče Pripravljalnemu odboru Resljeva cesta 9/11, soba 26 ali telefonično na št. 20 223

ZAHVALA Ob tragični izgubi našega sina STEFANA BEZEG iz. Postojne se vsem, ki so nam iskrali na katerikoli način sočustvovanje ob tej neizmerni boli, najsrčneje zahvaljujemo. Zahvaljujemo se delovnemu kolektivu hotela »Udarnik« v Lovranu, še posebno pa direktorju hotela tov. Milanu Humarju za vestransko prizadevanje in pomoč ter poslovalni govor. Postojna, 19. avgusta. Družina Bezeg

NAROČILNICA

Podpisani _____, kraj _____

ulica _____, pošta _____ naročam

»Ljudsko pravico - Borbo« in prosim, da mi jo začnete z _____

redno pošiljati.

Naročnino bom nakazal po položnici, katero priložite prvi številki, oziroma jo bom plačal po inkasantu.

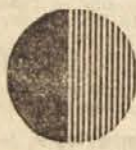
Datum _____

Podpis: _____

Odrežite in nam pošljite!

Kjerkoli ste na počitnicah

ZAHTEVAJE V HOTELIH IN POČITNIŠKIH DOMOVIH »LJUDSKO PRAVICO - BORBO«

Sposobnega vodjo podružnice za našo poslovalnico v Zagorju ob Savi sprejememo. Nastop 1. septembra. — Ponudbe poslati na upravo »Ljudske pravice-Borbe« — Ljubljana, Kopitarjeva 2.

Obiščite naše gostinsko podjetje

gostilna »Pod Joštom« v Kranju

kjer boste hitro in solidno postreženi!

Mestni odbor Zveze borcev in Združenje rezervnih oficirjev — Ljubljana, **pozivata svoje članstvo,**

da aktivno sodeluje pri vseh pripravah za proslavo primorskih brigad ter da se polnoštevilno udeleži proslave na Okroglici, ki bo dne 5. in 6. septembra 1953. Istočasno obveščamo, da bo 29. in 30. avgusta proslava 10. obletnice ustanovitve X. SNOUB »Ljubljanske« na Golem. — Vabimo k udeležbi!

Raznašalca - raznašalko

za dostavljanje našega lista naročnikom na dom v CRNUCAH sprejememo. Ponudbe poslati na

UPRAVO »LJUDSKE PRAVICE-BORBE«, Ljubljana, Kopitarjeva 2

Zveza društev inženirjev in tehnikov gradbene stroke FLR Jugoslavije

pripravlja izdajo

POSLOVNEGA ADRESARJA

GRADBENIŠTVO ZA LETO 1954

Prosimo vsa podjetja in ustanove gradbene dejavnosti naslednjih strok:

- za projektiranje;
- za opravljanje gradbenih del;
- za izdelavo gradbenih potrebščin, gradbenih strojev, opreme in orodja;
- za prodajo — trgovino z gradbenimi potrebščinami, stroji, opremo in orodjem;

kakor tudi:

- obrtne zadrage, obrtne obrate in delavnice za gradbena dela;
- transportna podjetja;
- inštitute in zavode za posebne storitve (preizkušanje gradiva, geodetska snemanja, sondaže in podobno).

da takoj pošljejo svoje naslove, da jim pošljemo vprašalno polo za uvrstitev v ADRESAR — Uvrstitev v ADRESAR JE BREZPLAČNA!

UREDNIŠTVO »GRADJEVINSKOG ADRESARA« BEOGRAD
KNEZA MILOŠA 7/II — TELEFON 26-753

3394

Naše bralce v šentvidu nad Ljubljano obveščamo, da dostavljamo naročnikom list na dom po raznašalcu, in to v zgodnjih jutranjih urah.

UPRAVA »LJUDSKE PRAVICE-BORBE«, Ljubljana, Kopitarjeva 2

Samo en dan je še do zrebanja Jugoslovanske loterije

Rudniki lignita »Kreka« v Kreki

potrebuje:

- 10 rudarskih inženirjev
- 2 strojna inženirja
- 1 zdravnik splošne prakse
- 2 strokovnjaka za obrat kisl-karne
- 5 ekonomistov

Pogoji:

Stanovanje zagotovljeno v mestu Tuzli tako za samce, kakor za poročene.

Plača po tarifnem pravilniku ali po pogodbi.

Ponudbe pošljite Direkciji rudnikov lignita »Kreka« v Kreki ali pa pridite na dogovor ob povrnitvi vseh potnih stroškov. 3492

Industrija opeke in strešne opeke »TRUBENIK« Beograd, Bajce Sekulića 43 razpisuje

NATEČAJ

ZA TEHNIČNE DIREKTORJA PODJETJA

V poštev pridejo osebe, ki imajo v opekarniški stroki prakso 10 do 15 let.

Pisne ponudbe z obširnimi delovnim življenjepisom pošljite na naslov podjetja najkasneje do 5. septembra 1953. 3470 1-1

MLO NOVI SAD tajništvo za komunalne zadeve razpisuje

Natečaj

za sprejem v službo direktorja ustanove s samostojnim finanširanjem »PUT«.

- Pogoji za sprejem:
1. kandidat mora biti gradbeni inženir, ki ima najmanj 5 let prakse,
  2. biti mora popolnoma zdrav in sposoben za opravljanje terenskih del.

Plača po tarifnem pravilniku. Ponudbe na gornji naslov. 3493

Ce hočeš v zgodnjih jutranjih urah brati najnovejše vesti — se naroči na »Ljudsko pravico-Borbo«

Še je čas, da se vpišete v članstvo Prešernove družbe

Obveščamo vse poverjenike in prijatelje dobre knjige, da bomo do preklica nadaljevali z vpisovanjem novih članov Prešernove družbe. Glavni odbor je namreč po zaključnem roku sprejel še nad 1600 prijav novih članov. Zaradi počitnic in raznih drugih razlogov pa številni poverjeniki niso zaključili vpisovanja ter nam zato še niso javili števila članov. V okoli 50 občinah pa je postavljanje poverjeniške mreže močno zakasnilo. Vse to je narekovalo Glavnemu odboru, da je določil večjo naklado svojim knjigam, kot pa je doslej vpisanih članov. S tem je omogočeno zamudnikom, da se vpišejo v članstvo ter si s tem zagotove prejem pet dragocenih knjig. Poudarjamo, da ostane članarina 240 dinarjev nespremenjena do izida knjig. Kasneje bo le nekaj knjig na razpolago v knjigarnah po knjigotržnih cenah, ki bodo znatno višje.

Ker je naklada knjig omejena, zato pohitite z vpisom, da ne ostanete brez knjig Prešernove družbe.

Vse poverjenike prosimo, da nam vsakih 15 dni javljajo nove člane, da jih ne bi zaključek vpisovanja presenetil.

GLAVNI ODBOR PREŠERNOVE DRUŽBE

Preberite in povejte še drugim

da je vsak naročnik »LJUDSKE PRAVICE-BORBE« zavarovan za primer smrti za 40.000 dinarjev, za primer trajne invalidnosti pa za 80.000 din.

da ima »Ljudska pravica-Borba« dopisnike v vseh delih sveta in da priobčuje njihova poročila, iz katerih lahko bralci dobe jasno sliko o vseh važnejših dogodkih po svetu,

da »Ljudska pravica-Borba« budno spremlja gospodarsko, politično in kulturno dogajanje v naši državi in da o vseh važnejših zadevah podrobno poroča,

da posveča »Ljudska pravica-Borba« posebno pozornost našim delovnim ljudem in zaščiti njihovih koristi,

da ima »Ljudska pravica-Borba« dopisnike v vseh večjih krajih Slovenije in da stalno priobčuje njihove dopise,

da vam nudi »Ljudska pravica-Borba« najpreglednejšo sliko političnega, gospodarskega in kulturnega življenja širom po Jugoslaviji,

da ima »Ljudska pravica-Borba« vsako soboto posebno literarno prilogo, v kateri priobčuje kratke zanimive črtice domačih in tujih avtorjev,

da priobči »Ljudska pravica-Borba« vsak torek, četrtek in soboto celo stran zanimivosti, poročil o napredku znanosti in tehnike, o vseh pomembnih pridobitvah na področju človeške dejavnosti,

da želi »Ljudska pravica-Borba« ustreči našim delovnim ljudem tudi s tem, da jim nudi pri malih oglasih, osmrtnicah in zahvalah 50 % popusta.

da bo začela »LJUDSKA PRAVICA-BORBA« v kratkem priobčevati zanimiv roman znanega angleškega pisatelja **J. B. Priestleyja**

Zatemnitev v Greetleyju

o nacističnem vohunstvu v Angliji med drugo svetovno vojno.

Ce torej še niste naročeni na »Ljudsko pravico-Borbo«, storite to takoj, svoje prijatelje in znance pa opozorite, naj se tudi vrste v krog njenih naročnikov!

Na podlagi odloka NOO Topčidersko Brdo (Beograd) št. 6019, z dne 29. aprila 1953, razpisujemo

javno dražbo

za prodajo naslednjih stanovanjskih poslopj

	z začetno ceno dinarjev
1. v Tolstojevi ulici 34	100.000
2. v Ulici generala Živka Pavlovića 5	850.000
3. v Ulici kiparja Djoke Jovanovića 7	890.000
4. v Koblarski ulici 22	730.000
5. v Ulici Vase Pelagića 16	750.000
6. v Ulici Sanje Živanovića 1	1.150.000

Dražba za zgoraj navedena poslopja pod redno številko od 1 do 6 bo 28. avgusta 1953.

	z začetno ceno dinarjev
7. v Temišvarski ulici 12	280.000
8. v Tolstojevi ulici 14	585.000
9. v Puškinovi ulici 12	575.000
10. v Lazarevački ulici 6	830.000
11. v Ulici Neznanege junaka 9	1.280.000
12. v Ulici Neznanege junaka 9/a	1.280.000

Dražba za zgoraj navedena poslopja pod redno številko od 7 do 12 bo 4. septembra 1953.

	z začetno ceno dinarjev
13. v Ulici A. Stamboliškoga 18	115.000
14. v Ulici V. Pelagića 58	350.000
15. v Palackovi ulici 1	640.000
16. v Ulici M. Tomića 21	800.000
17. v Lazarevački ulici 4	1.590.000
18. v Temišvarski ulici 12/T	1.775.000

Dražba za zgoraj navedena poslopja pod redno številko od 13 do 18 bo 11. septembra 1953.

Vse zgoraj navedene dražbe bodo v Upravi stanovanjskih poslopj NOO Topčidersko Brdo — na Bulvarju vojvode Mišića št. 37 — z začetkom ob 16. uri.

Na oglasni deski so objavljena podrobnejša obvestila o pogojih prodaje.

NOO TOPČIDERSKO BRDO

3377 1-1

Raznašalca - raznašalko

za dostavljanje našega lista na dom v ZALOGU sprejme takoj

UPRAVA »LJUDSKE PRAVICE-BORBE«, Ljubljana, Kopitarjeva 2

Opozorilo

potrošnikom električnih prevodnikov, izoliranih s plastično PVC maso

Velikanska uporaba električnih prevodnikov in kablov, izoliranih s PVC maso v tujini, je izpodbudila naše podjetje, da se je odločilo za isto proizvodnjo, tako zaradi odličnih izolacijskih lastnosti PVC mase, ki je boljša od gumijske, kakor tudi zato, ker naša tovarna »JUGOVINIL« v Kaštel Sućurcu izdeluje isto maso v velikih količinah.

Iste prevodnike lahko uporabljamo na ozemlju FLRJ, kar je bilo objavljeno v »Službenem listu FLRJ« 21. V. 1952, v katerem je Zvezna uprava za standardizacijo objavila jugoslovanski standard JUS NB 2702/1952:

Električne instalacije v poslopih Postavljanje električnih prevodnikov

1. Lastnosti električnih prevodnikov:
  - 1/1 Za električne instalacije, opreme itd.
  - 1/2 Do izdaje jugoslovanskih standardov se lahko uporabljajo tudi takšni prevodniki domače in tuje proizvodnje, ki niso zajeti z jugoslov. standardi ali predpisi, če po kakovosti niso slabši od izoliranih prevodnikov, ki se uporabljajo v isti namen, in če ustrezajo enemu izmed tujih standardov.

Ker naši električni prevodniki, izolirani s PVC maso, ustrezajo predpisom:

VDE 0890 VDE 0250/51 in VDE 0209/51 se lahko po zgoraj citiranem jugoslovanskem standardu JUS NB 2702/1952 s PVC maso izolirane prevodnike, izdelane v tovarni »ELKA« Zagreb, uporabljajo na vsem ozemlju FLR Jugoslavije.

Da PVC izdelki ustrezajo zgoraj navedenim VDE predpisom, dokazuje začasno dovoljenje za uporabo na ozemlju LR Hrvatske električnih prevodnikov, izoliranih s PVC maso, ki ga je izdal bivši Biro za pospeševanje proizvodnje LRH (spis št. 77-SV/TN z dne 4. 3. 1952), in sicer na temelju uradnih rezultatov preizkušanja teh prevodnikov na Tehnični fakulteti v Zagrebu (spis z dne 15. 2. 1952 Tehn. fak.).

Po zgoraj navedenih VDE predpisih se lahko namesto dosedanjih prevodnikov, izoliranih z gumijem (po JELKO), kakor NG, OG, TeJ, SOJ itd. uporabljajo električni prevodniki, izolirani s PVC maso.

To objavljamo zato, ker nekateri potrošniki z nezaupanjem začenjajo uporabljati prevodnike, izolirane s PVC maso, in ker se je dogajalo, da je bila, največkrat zaradi neobveščenosti, njihova uporaba prepovedana.

Podjetje »ELKA« bo v kratkem izdalo navodila za uporabo električnih prevodnikov, izoliranih s PVC maso.

»ELKA«

TOVARNA IZOLIRANIH PREVODNIKOV IN ARMIRANIH CEVI

Zagreb

MARTIĆEVA 60 — TELEFON 39-741

POT V SVOBODO

To je odlomek iz najnovejše knjige znanega slovenskega pisatelja Franceta Bevka »Pot v svobodo«. Knjiga je pravkar izšla pri Slovenskem knjižnem zavodu v Ljubljani. Pisatelj jo je posvetil vsem tistim, ki so se borili in umirali za svobodo. Delo je izšlo prav v času, ko praznujemo deseto obletnico formiranja primorskih brigad. Odlomek, ki ga prinašamo, je iz predzadnjega dela knjige, kjer pisatelj govori o zadnjih velikih borbah na Primorskem pred osvoboditvijo. Podrobneje govorimo o knjigi »Pot v svobodo« v našem današnjem Kulturnem obzorniku.

Bil je še trd mrak pred jutrom, ko smo dospeli v Mrzlo rupo. Obstali smo na cesti med pustimi razvalinami redkih, samotnih poslopj. V tišini, ki je ni motil noben lajež ne klic nočne ptice, smo se razvrstili v dolgo kolono.

Dolgo smo stali. Treba je bilo precej časa, da so se brigade, ki so bile pred nami, razredčile in razpotegnile v daljavo. A mi bi hoteli čimprej na ono stran črte, na kateri je verjetno prežala smrt.

Od vzhoda se je že zaznala prva zarja. Mrak se je redčil, iz jutranjega mrča so čimdalje jasneje vstajali obrisi grmovja, dreves in požganih kmečkih domov. Kamenje se je belilo na poti; svetile so se luže, ki se jim je izogibala noga.

Dolga vrsta se je le počasi premikala; na sto korakov je bilo videti, kakor da se ne gane.

Klanec, ki se je cepil od ceste in se vzpenjal precej strmo na pobočje, mi je bil že znan. Prehodil sem ga po zlomu Italije, ko smo se pre-mraženi in premočeni umaknili čez Trnovski gozd. Tedaj je bila nevarnost že za nami, tu pa nas je še čakala zaseda. Kot znanka me je pozdravila hišica ob poti, ena izmed redkih, ki je ostala nepožgana v tisti okolici. Nič radovednih oči, ki bi nas pozdravljale kot nekoč; vrata so bila zapahnjena, okna so tmurno gledala na nas. V prostorni rupi na desni je nekoč stala bahata kmečka hiša z velikim hlevom. Takrat, pred meseci, sem ves blažen počival v suhoti šumečega sena pod njeno streho. Preprosta jed iz kmečke sklade mi še nikoli ni tako dišala. Zdaj je bil dom požgan. Proti nebu so se dvigali visoki zidovi z mrtvimi okni sredi venca osmojenih sadnih dreves.

Danilo se je vedno bolj. Nebo je bledelo in se risalo v čudoviti rožnati barvi. Na vrhu brda je stala vrsta dreves; zdela se je, kakor da je naslikana na jutranjo zarjo. Oglasile so se prve ptice, glasovi so naraščali v neumorno klicanje z drevesa na drevo. Oblački na nebu so bili redkejši kot zvečer, trgali so se in se razblinjali v tenčice, ki so komaj zaznavne visele na nebu. Ugasnila je zadnja zvezda. Na visoke, skalnate gore v ozadju se je obesil prvi svit sonca.

Pozdravljene, bele gore! Bile so mi znane in domače do slednjega obrisa, prav tako kot zem-ske gube moje domačije. Tisočkrat sem jih opazoval v svoji mladosti, v poletju in v zimi, v jutranji in večerni svetlobi, v svojih spisih stokrat opisoval njihove lepote. Zdaj so stale pred menoj kot stare prijateljice in znanke in se mi topio dotaknile srca.

Od samotne farne cerkve na Vojskem, ki je bila skrita nekje za bregom, so se oglasili zvonovi in oznanjali novi dan. Od prejšnjega dne vso noč nisem pomislil na to, a tedaj mi je zopet jasno stopilo v zavest, da je velika nedelja. Zdela se mi je, da jo oznanja ptičje petje, rožnate barve neba in glasovi bronca, ki so leteli preko višin in se izgubljali v dolini. Za trenutek me je obšla varljiva misel, da bo vsaj ta dan prenehalo sovraštvo in da se nam nič hudega ne more zgoditi.

Dospeli smo na vrh brda, ki ga je pokrivala senožet, porasla z redkimi skupinami dreves in grmovja. Pod nami se je odpirala gorska dolinica, obkrožena z gozdnatimi in skalnatimi bregovi. Pogled je šel na Trnovski gozd, na divje soteske, na strma pobočja, ki jih je bolj in bolj oblavala sončna svetloba.

Kolona se je ustavila. Spogledali smo se. Obrazi so bili blede od izmučenosti. Za nami je bil mučen pohod in prečuta noč. Vsak izmed nas bi bil najrajši legel na vlažna tla, da se odpočije in naspi.

Od daleč, izza Trnovskega gozda — morda s Trnovega, morda z Lokev — se je oglasil bobneči ogenj. Pokanje topov, tankovskih topičev in min — v jekleno pesem zlitih glasovi. Trajalo je le nekaj minut, slednjič je enakomerno

zalajala težka strojnica, nato je bilo zopet vse tiho. Le petje ptic se je še vedno glasilo z drevja.

Prišlo je šepetajoče povelje, ki je preskakovalo od moža do moža.

»Dalje! Tišina! Nekoliko hitreje! Hitreje!«

Pot je šla navzdol, skozi žlebasto senožet, ki jo je od obeh strani obrobilo drevje in se je spodaj končavala ob malem gozdiču. Na levi sta stali dve samotni hiši. Steza se je vila tja, a kolona je šla na desno, kjer ni bilo poti. Brigade, ki so hodile pred nami, so pustile vtep-tano sled za seboj. Ta nas je vodila v loku okoli gozdiča. Ko smo bili prav pod njim, se je ogla-sila strojnica. Samo kratek rafal, nato je utihnila.

France Bevk, slovenski pisatelj

Nehote nam je zastala noga. Oči so se ozrle v smer napada. Tedaj je znova zaropotalo. Prvi se je pridružila še druga strojnica.

Pretaknili smo se skozi gozdič in obrobno grmovje, naglo prekoračili hudournik z vlažnima, mahovitima bregovima, se vzpeli skozi goščavo na strmi obronke. Postali smo za trenutek, kakor da ne vemo, kaj bi, in presojamo položaj.

Pod nami je bilo za kakih sto, dve sto korakov golega pobočja, na katerem je le tu pa tam stalo kako samotno drevo. Pod pobočjem se je na dnu dolinice svetil potoček, ki je na tistem mestu umirjeno tekel med travnatimi bregovi. Na drugi strani dolinice je na položju strmega brega stala požgana hiša. Mimo nje se je po vsem obronku, prav do skalnatega vrha, spenjala rjava kolona brigad, ki se je tedaj zdela nepremična, kakor skrepenela.

Malo pred napadom se mi je zdela pokrajina znana, a se nisem spoznal v nji. Tedaj pa mi je bilo v trenutku jasno, kje sem. Potočič pod menoj je bil Gačnik, ob katerem sem se ob kopnih zimskih dneh sprehajal, da se naučim svežega zraka. Tam spodaj sta stala mlín in žaga istega imena, v veliki hiši s številnimi okni sem praznoval novo leto. V bregu na desni so visele Vogalce. Več kot leto dni je od takrat, ko sem oslabil polegaval na eni izmed zelenih trat med hišami, da sem mogel znova na pot. V onile hiši, veliki in sivi kot kaka trdnjava, sem dobil prijazno besedo, mošta in kruha. Po poti preko brega sem hodil prejšnje leto v februarjem snegu, ko sem odhajal v Belo krajino.

Bilo je samo nekaj trenutkov, a duh mi je deloval mrzlično in mi čaral vrsto spominov in predstav. Tedaj se je od hiš na Vogalcah dvignila bela raketa, se vzpela v loku in padaje

ugasnila. Ob tem znamenju, ki sem ga v enem mesecu že dvakrat doživel, me je spreletel srh po hrbtu. Vedel sem, kaj pomeni. Vsi smo vedeli. Splošen napad!

Kolona pred nami je bila pretrgana, tudi za nami ni bilo več zveze. Treba je bilo dalje, čimprej dohiteti brigade. Spustili smo se niz brdo proti potoku. Toda komaj je bila ugasnila raketa, so se oglasile strojnice in brzostrelke od vseh strani. Sovražnik nas je pričakoval vso noč in vse jutro. Strojnično gnezdo je bilo ob požgani hiši na položju in višje v skalah. Zrak je napolnilo zlovešče sikanje. Izpod nog, ki so tekle pred menoj, je frcala prst od jeklenk. Ni bilo treba povelj — deset, dvajset korakov, pa smo se vrgli z obrazi v rjavo trato.

V nekaj mesecih je bilo to pot v tretje, ko sem napanjal poslednje sile, da si ohranim življenje. Godilo se je tako naglo, da se mi nobena misel ni utegnila razviti v zavesti, doživljal sem vse z golimi občutki. Zdela se mi je, da kot v sanjah slišim vzklrike: »Tito, Tito!« Kolona v drugem bregu je s temi klici naskočila sovražna strojnična gnezda. Zavzela jih je. Strelji so se razredčili, skoraj utihnili, prehod za brigade je bil prebit. Le po nas, ki smo bili zaostali, je še vedno tolklo z leve. Druga za drugo so se oglašale naše brzostrelke in puške.

Dosegli smo potok, zabrodili vanj, ga prekoračili in se spenjali po strmini na položju. Zasviščala je mina in padla... Druga... Treski so se ostro odbijali od bregov. Ena izmed strojn-ic, ki je bila po nas, je utihnila. Pokalo je na vseh straneh, bilo je težko razločiti, kje so partizani in kje sovražniki. Kam — na desno ali na levo — da ne pademo v zanko? Naprej, zmeraj dalje, v strmino, na vrh! Tam so bri-gade. Rafali iz brzostrelk so škropili po jutranji pokrajini.

Nad položjem z mrtvo hišo se je dvigal temen, porasel breg. Na njegovem vrhu so med redkim drevjem strčale bele skale. Izmed njih so se oglašali strelji. Nemci? Naši? Nihče ni zatrdno vedel. Nekdo je zavpil: »Naši so! Dalje!« Sli smo za njegovim klicem.

Bili so naši. Skupina partizanov je zadrževala sovražnike, ki so vztrajno pritiskali od dveh strani. Krila je prehod ostanka kolone, ki se je bila pretrgala ob prvem napadu.

»Sem, borci!« so nas sprejeli. »Ali imate strojnico? Sem s strojnico! Noben vrag nima strojnice, kadar jo potrebujemo! Puške sem in brzostrelke! Kje je ostala kolona?«

Nismo vedeli, kje so drugi. Bili so se odtrgali od nas. Zaščitni bataljon korpusa in zaščitna četa pokrajinskih forumov. Pa cela vrsta slabo oboroženih uradnikov in strojepisk. Morda so se umaknili in se poskušajo rešiti v drugo smer.

»Neoboroženi dalje! Da bi le tisto proketo strojnico prisilili k molku!«

Zasviščala je nova mina in padla v loku v nižino. Težka strojnica, ki je pela od nekoč z drugega brega, je za trenutek utihnila, nato se je znova oglasila. Tok, tok, tok — tok, tok, tok...

Na drugi strani skalnate vzpetine, ki smo jo prekoračili, je zijala tokava. Morda jo je v deževnih dneh preplaval hudournik. Zdaj je bila suha, posuta z debelim kamenjem. Znova: porasla strmina, nad njo skale kot zburkani, okameneli valovi. Preko brega je nekam na levo, proti goščavi, vodil položen klanec.

Težka bređa je lajala naravnost v klanec, v katerega smo se bili na gosto nagnetli. »Naglo! Pazite na razdaljo! Ne tiščite tako vkup!« Upehani, nekateri pod težkimi bremenji, smo mogli komaj dihati, nikar teči. Ostali so pritiskali od zadaj. Strahoten občutek, ko je telo napeto do poslednjega vlakenca, več ne zmore — onkraj je smrt. Naj se zgodi, kar se more! Strojnica pa je zamolklo pela. Nastal je premore le tu pa tam, ko je strelec menjal naboj.

Kadarkoli sem pozneje razmišljal o tem, mi je bilo uganka, kako da takrat nihče izmed nas ni padel. Niti na čistini ob potočiču, niti v tistem klancu. Jeklenke pa so kosile na jasi z redkim drevjem in skalami, na kateri se je končavala vozna pot. Na levi je bil gozd, a na desni skale — stremel sem nekam v sredino jase. Strupeno brenčanje mi je znova živo prebudilo občutek

nevarnosti. Pognal sem se dalje z vso silo, se hotel vreči za prvo smreko, a me je prehitel neki borec. Legel sem k nizki skali.

Tedaj je borec zastokal. Ozrl sem se po njem, ki se je z desnico zgrabil za prsi, obraz se mu je spaciil v bolečini, dvignil se je na pol, kakor da hoče sestiti, nato se je zrušil na obraz... Obrnil sem obraz v pesek in trdo zamižal...

Vsak hip sem pričakoval udarca, ki ga ni bilo.

Prisluškoval sem zamolklim pokom, kakor da jih štejem, da je nastal premor. Zlodej menja naboj — zdaj! Vzpel sem se, skočil nekaj korakov in spet vrgel za prvo skalo. Ne v gozd, stremel sem v nasprotno smer, kjer so nekateri tovariši že čepeli ob čerih... Strojnica pa je tolkla. Na uho mi je prišel klic: »Tu je ranjenec. Naj mi kdo pomaga!« in zopet drugi glas:

»Pokličite zdravnika! Kje je zdravnik? Obvezel Naglo!« Ranjen je bil šef sovjetske vojaške misije podpolkovnik Riibačnikov.

Nikoli kot tedaj nisem tako živo občutil bližino smrti. Zdelo se mi je, da počasi leze za menoj in me že hoče zgrabiti, ko iznenada utihne rafal. In zopet se ji oddaljim za nekaj metrov. In vsakokrat me je za hip obšlo čustvo zmagošlavja. V teh letih se smrti ne bojim več tako pretirano, kot sem se je bal v svoji mladosti. Ne bi tvegali nobenega ponižanja, da si kupim življenje, spoznal pa sem, da bi mi bilo težko umreti. Jedro vsakega drobca moje misli v tistem trenutku, vsa moja duša je bila ena sama vroča želja, da se rešim iz stiske.

Obšlo me je neizmerno telesno in duševno olajšanje, ko sem se v zavetju poslednjič vrgel na zemljo.

MIODRAG DJURDJEVIĆ

Zasluge

Po osvoboditvi je bil Simić kakor preroben. Na prvih sestankih, posvetovanjih in volitvah je imel zmeraj najlepše govore. Znal je poslušalce razvneti, včasih pa tudi do solz ganiti. Ko mu je nekdo med govorom nekoč zaklical, kje ima peterokrako zvezdo, je Simić snel čepico in se potrkal na prsi: »Peterokrake ne nosim na suknjiču — imam jo v srcu« (poslušalci so mu navdušeno ploskali).

V tistih razburljivih, zdaj že zelo odmaknjenih časih, se je okrog nas iznenada pojavilo vse polno zanimivih, često pa tudi manj zanimivih ljudi. Zena s štirimi otroki, katere življenje je bilo v tem, da je pravočasno nahrnila moža in otroke, ali druga, ki ji je bila edina skrb lepoticenje. Ali pa kak skromen možakar z naočniki, ki je bil videti vse življenje plah in boječ, kak fant, ki so ga že poznali po tem, da je malone ves dan v kavarni igral biljard. Vsi so kar čez noč spremenili način življenja: žena z otroki je postala star sindikalni funkcionar in takoj začela voditi sestanke, kakor da se je vse življenje ukvarjala s tem. Pokazalo se je, da se je gospa lepoticila iz dolgočasje, in ko da se je tega sramovala. Prevzela je nalogo, da bo priskrbelo stvari za otroke iz opustošenih krajev (in kmalu je hodila brez klobuka in s pošvedranimi petami). Plah mož z naočniki je skrival ilegalce, kavarniški fant z biljardno palico in cigareto pa je skrival vodil ljudi na Kosmaj. Presenečenje pa niso bili samo ti ljudje. Bilo je še nešteto drugih, in vsi so znali najti v svoji minulosti nekaj svetlega in junaškega. Vsi so radi govorili in vsi skromno poudarjali kake zasluge. Le leto je bilo pri vsakem drugo. Ta je pripovedoval o kakem dogodku z volitev petintridesetega leta, drugi je pravil, kako je sedemindvajsetega marca enainštiridesetega leta položil na okno preprogo in postavil nanjo radijski aparat, da ga je vsa ulica poslušala. Tretji je leta tisoč devet sto — še zdaj se natanko spominja — dajal prispevke. Sploh so tiste dni ljudje toliko pripovedovali, da so bile vsakemu znane zasluge drugega, zadostovalo je, da je le omenil — kako je že bilo s teboj v zadevi konkordata? — in že si slišal znano zgodbo.

Vse to pa ni bilo nič v primerjavi s Simićevimi zaslugami. Simić o njih ni hotel govoriti, če ga je poslušalo le nekaj ljudi, marveč javno, za mizo z bokalom in na pol praznim kozarcem.

»Mi, kovinarji,« je začel svoje pripovedovanje in ga prekinil s ploskanjem. Ljudje niso več videli znanega debeluhastega in zmeraj gladko obritega Simića (tiste dni se je sicer pozabljaj briti), marveč fanta z zavihanimi rokavi, umazanega od kovin in strojnega olja, z zamašeno čepico in letaki v žepu.

»Ko sva enaindvajsetega leta jaz in rajniki...« (Simić pove kako ime, ki navzočim ni znano, kar samo poveča njegov ugled), »organizirala stavko, je naju poklical pomočnik upravnika mesta, rajnik...«

Simić sunkovito in razburjeno pripoveduje, poslušalci pa vidijo tudi njegovega ranjkega tovariša, ki je res včasih rad pregloboko pogledal v kozarček, bil pa je fant od fare (Simić

iz skromnosti sebe postavlja v ozadje) in tudi ranjkega pomočnika upravnika mesta, brdavsa z velikimi brki, ki je rad ljudi klofotal — tepem te v tvoje dobro — in žandarje s pendreki in po trohnohi zaudarjajoče celice in mitinge — in ko ves rdeč zaključil govor, se le redki premagajo, da ne stopijo k njemu in mu ne čestitajo, vtem ko se Simić brani z roko.

»Bilo je, kar je bilo: še marsikaj bi lahko povedal...«

Res, fant, ki je skrival pošiljal ljudi na Kosmaj, je bil videti nekam nezaupljiv in molčeč, toda takrat še ni znal javno govoriti. Tako je bil Simić nenadomestljiv.

»Mi, kovinarji...«

Simića so volili v najrazličnejše odbore in delegacije, govoril je na pogrebnih, ob odpiranju dečjih domov, pred delovnimi akcijami, zmeraj je govoril o stavnkah, policiji in letu tisoč devet sto prvem.

Karkoli je kdo omenil, zmeraj je Simić zaisljudeno in samozavestno pripomnil:

»Mi smo to leta tisoč devet sto enaindvajsetega delali takole; toda takrat je bilo seveda drugače: policija je bila venomer na preži... Zdaj pa bomo z lahkoto vse opravili. Kar mene naj vprašajo...«

»Ti zelenci mislijo, da so se samo oni borili — kje pa so bili enaindvajsetega?« Pozneje

je Simić začel svoje govore ilustrirati: priskrbel si je dve orumeneli fotografiji.

»Glejte, to je takratna uprava sindikata: tole sem jaz, tole je Pera 'Svileni' na policiji so ga pretepli, tale je Sima — po 'Obznani' so ga aretirali, tistile pa je Luka 'Patak', njega so aretirali šele devetindvajsetega leta, po državnem puču. V glavnem nas je izginila dobra polovica... Na tej drugi sliki pa vidite naše pevsko društvo: za prvi maj smo pripravljali Internacionalo... (vložek).«

Poslušalci so Simića zmeraj navdušeno sprejeli; pošiljali so ga tudi v druge okraje, kjer je takisto razvnel ljudi. In nekoč je ob razkazovanju fotografij s trdim zborovskim baritonom zapel Internacionalo, ki so ji vsi pritegnili, mnogi pa so se zjokali.

Ko pa so prišle volitve prvega ljudskega odbora, Simića ni bilo med kandidati, in to ga je presenetilo. Ljudski odbor so izvolili brez njega — kaj takšnega si niti misliti ni mogel. Vse častne funkcije, ki jih je dotlej opravljal, so se mu zdele za njegovo revolucionarno minulost nepomembne. Šele v ljudskem odboru bi bile njegove izkušnje prišle do veljave. Tekel je na okrajni odbor in že v predaji sobi je bilo slišati njegov glas:

»Ko sem enaindvajsetega leta sedel v zaporu...«

Njegovo tekanje na okrajni odbor ni ničesar spremenilo. Tedaj je šel še naprej, jel se je pritoževati, pisati referate, zbirati podpise, toda v ljudski odbor se nikakor ni mogel vrniti. Če so ga ljudje vprašali, zakaj ni bil izvoljen, je odgovarjal:

»Vzroka mi nočejo povedati, toda do resnice se bom dokopal. Ko dobimo oblast v roke, sem mislil...«

Naposled je Simić nekega dne ves rdeč prišel z okrajnega odbora. Brž ko je zagledal prvega znanca, mu je potožil:

»Nisem mislil, da bom kaj takšnega doživel...«

Znanec je ravnodušno sodeloval v Simićevem razburjenju.

»Kaj pa se je zgodilo?«

»Kako, kaj se je zgodilo? Še vprašaj! Vzrok so mi povedali.«

»No in?«

»Mar je vzrok? To ni noben vzrok! Mi smo včasih imenovali to pakiranje. Vidiš, tako je s to zadevo. Pa zaradi tega naj ne bom izvoljen?«

Znanec je hotel nadaljevati svojo pot, pa ga je Simić prijel za rokav.

»Pomisli, kaj so mi rekli!«

»Kaj pa?«

»Pravijo, da sem bil dvajsetega leta špecerist, da sem imel štacuno in da zaradi tega... Treba je samo še, da me razglase za dezertarja.«

»Seveda si imel štacuno,« je dejal znanec oprezno.

»Kaj pa enaindvajseto leto? Kaj pa stavka?! Blagor ranjkemu Peri, da je umrl in da ne vidi, kaj se zdaj godi... Morda sem se za štacuno samo skrival, v duši pa...«

Simić potem privleče iz žepa fotografiji in pokaže orumenele tovariše:

»Kje so bili ti smrkavci takrat? Zdaj, ko je že vse opravljeno, zdaj se pa širokoustijo.«

Nekaj dni je zaustavljaj vse po vrsti, se pritoževal in kazal fotografiji:

»Pa še pravijo: bil si špecerist...«

Ker tudi znanci tega niso zanikali — saj si res bil, brate! — je Simić znova pokazal fotografiji in zroč v pevski zbor žalostno zapel Internacionalo, potlej ga zmajal z glavo in solznih oči govoril: »Dobra polovica nas je izginila — in se čudil in jezil, da ga nihče ne razume. Nazadnje je bil jezen na vse in sploh ni več hodil z doma. Prikazal se je šele čez dva meseca in jel popravljati štacuno, ki so mu jo bile porušile bombe.

Presenečeni mimoidoči so se začudeno ustavljali in ga vpraševali, kaj počenja:

»Štacuno popravljaj: vidim, da skrbi zdaj vsak sam zase.« Malo pozneje pa je pripomnil:

»Vse življenje sem bil za to stvar, pa glejte, kaj sem doživel! Ko smo mi padali...«

In samo tistim, ki jim je zaupal, je na koncu pošepnil:

»Za to se pa res nismo borili.«

Potlej je globoko vzdihnil in začel trgati koščke ometa z zidu.

JACK LONDON

Krotilec leopardov

Njegov pogled je bil sanjav in odmaknjen, in njegov glas, otožen, plah ko da govori dekle, je zvenel melanholično. Bil je krotilec leopardov, toda človek mu tega ne bi prisodil. Njegov poklic je bil, hoditi v kletko z dresiranimi leopardi in prirejati z njimi drzne nastope.

Kot rečeno, mu človek tega ne bi prisodil. Bil je suh in slabokrven in videti je bilo, da ga ne muči toliko melanholija, kolikor tiha žalost. Poskušal sem ga pripraviti do tega, da bi mi pripovedoval o kakem doživljanju, pa menda ni imel domišljije. Sam je trdil, da ni doživel nobenega nevarnega in drznega nastopa, nič izrednega, kar bi bilo vredno priznanja — zmeraj ista siva enoličnost in neskončno dolgočasje.

Levi? O, da! Boril se je z njimi. Toda to ni bilo nič. Med levi je moral biti samo prisoben. Leva je bilo treba vsakokrat, če je hotel postati zahrbtnen, če se je pripravil, da bi skočil nanj, udariti po gobcu in iztegniti nogo proti njemu. Če je hlastnil po njej, jo je umaknil in ga znova udaril po gobcu. To je bilo vse. Pokazal mi je brazgotine, zmeraj s pogledom, uprtim v daljavo. Njegova roka je bila pod komolcem videti ko da jo je vtaknil v mlatilnico. Toda to je malenkost, je menil. Iznenada mu je šinila v glavo neka misel in obraz se mu je zjasnil, kajti v resnici bi mi bil zelo rad povedal kako zgodbo.

»Upam, da ste že slišali o krotilcu levov, ki je nekoga sovražil?« je vprašal in se zamišljeno ozrl na bolnega leva v kletki, stoječi pred nama. »No, največja privlačnost krotilca levov je bila v tem, da je vtikal glavo v levje žrelo. Mož, ki ga je sovražil, je potoval z menažerijo po deželi v upanju, da bo nekoč slišal, kako se bo levje žrelo zaprlo. Leta so minevala, postaral se je, krotilec in lev pa tudi. Tedaj pa se je zgodilo. Nekega dne je slišal, na kar je čakal. Levje žrelo se je zaprlo. Po zdravnika ni bilo treba poslati. Glejte, temu bi lahko rekli potrpežljivost. In potrpežljiv sem tudi jaz, toda poznal sem fanta, ki je bil čisto drugačen.«

Krotilec leopardov se je bežno ozrl na svoje nohte. Potem pa je nadaljeval:

»Bil je majhen francoski požiralec mečev in čarodej. Pisal se je de Ville in imel je lepo ženo. Zena je nastopala na trapezu. De Ville je bil vročekrven. Ko ga je glavni konjar nekega dne podražil, da požira žabe, ga je de Ville zgrabil, pritisnil k leseni steni in začel od daleč metati v njo nože, da so se zatikali okrog njega, prebadali njegovo obleko in ga pribili na steno. Od takrat so vsi govorili, da se je treba de Villea bati, in nihče več si ni upal nevljudno govoriti z njim ali z njegovo ženo, ki je bila samo premeteno majhno ženšče.

Samo Wallace se ga ni bal. Bil je krotilec levov in tudi on je uporabljal zvijačo, da je vtikal glavo v levje žrelo. To je delal samo z Augustom, velikim, dobrodušnim levom, na katerega se je lahko zanesel.

Kot rečeno se Wallace — kralj Wallace, kakor so ga klicali, ni bal ne mrtvih ne živih. Nekeč je razkačenega leva z golo pestjo udaril po gobcu. In Wallace je rad pogledoval za de

Villejevo ženo, ona pa za njim. De Ville je gledal njuno ljubimkovanje z mračnimi pogledi. Wallacea smo posvarili. Posmehoval se nam je. Da, de Villejevo glavo je nekoč potisnil celo v lonec kleja, ker je preveč silil vanj. De Ville je bil strašen, ostal pa je popolnoma miren. V njegovih očeh pa sem videl plamenček, kakršnen često zažari v očeh divjih zveri. In odšel sem k Wallaceu, da bi ga posvaril.

Minilo je več mesecev. Nič se ni zgodilo in že sem mislil, da bo spet mir, da je nevarnost minila. Nekega dne sem med popoldansko predstavo — veliki šotor je bil poln žen in otrok — odšel iz cirkusa, da bi poiskal vodjo naše skupine. Ko sem šel mimo nekega garderobnega šotora, sem skozi luknjico pokukal vanj, če ni morda vodje v njem. Ni ga bilo, toda pred menoj je stal Wallace v trikoju in čakal, da pride s svojimi levi na vrsto. Vsi drugi v garderobnem šotoru so bili zaposleni ali pa so se pomenkovali o prepiru med dvema artistoma, ki sta nastopala na trapezu. Samo de Ville ni bil zaposlen, in opazil sem, kako sovražno je gledal Wallacea. Wallace in drugi so bili preveč zapleteni v pomenek o prepiru, da bi opazili, kar je zdaj sledilo.

De Ville je potegnil robec iz žepa, dvignil roko, ko da si hoče obrisati potno čelo — bil je vroč dan — in stopil za Wallacea. Ni pa ob-

stal, ampak je šel naprej in mahal z robcem proti vratom. Ko je odhajal, je obrnil glavo in se hitro ozrl nazaj. Njegov pogled me je takoj vznemiril, kajti v njem sem opazil ne le sovražstvo, marveč tudi zmagoslavje.

Na preži bo stal, sem pomislil in si oddahnil, ko sem ga videl odhajati iz cirkusa in skočiti v tramvaj, namenjen v mesto. Čez nekaj minut sem stal v velikem šotoru, kjer sem naposled našel vodjo naše skupine. Kralj Wallace je razkazoval svojo spretnost. Občinstvo je neigibno sedelo in napeto gledalo. Bil je posebno zloben in kar naprej je dražil zveri, tako da so jele končno renčati, to se pravi vse, razen Augusta, ki je bil predebel, prelen in prestar, da bi se razburjal. Nazadnje ga je Wallace udaril s palico po kolenih in ga tako prisilil, da je pokleknil. Stari lev je dobrodušno pomežiknil in odprl žrelo. Wallace je vtaknil glavo vanj. Iznenada pa so se čeljusti sklenile, hrustnilo je in vsega je bilo konec.«

Krotilec leopardov se je nežno in zamišljeno nasmehnil in njegove oči so dobile običajni izraz.

»To je bil konec kralja Wallacea,« je nadaljeval z otožnim, tihim glasom. »Ko se je razburjenje nekoliko poleгло, sem izkoristil prilžnost, se sklonil nad Wallaceovo glavo in poudihal. In v naslednjem trenutku sem moral kihnuti.«

»Bil je... bil je...« sem poizvedoval jec-ljaje od napetosti.

»Njuhanec, ki mu ga je bil de Ville v garderobnem šotoru nasul v lase, Stari Augustus tega ni storil namenoma. Samo kihnil je.«

Šleva

Oni dan sem poklical guvernanto svojih otrok Julijo Vasiljevno v svojo sobo. Hotel sem obračunati z njo. »Sedite, Julija Vasiljevna!« sem ji rekel. »Čas je že, da urediva račune. Najbrž potrebujete denar, pa ste tako skromni, da nočete prositi, naj vam ga dam... Torej... Dogovorila sva se, da boste dobivali mesečno trideset rubljev.«

»Štirideset, prosim...«
»Ne, trideset... Zabeležil sem si... Vse guvernante dobe pri meni samo trideset rubljev... No torej, pri nas ste služili dva meseca.«

»Dva meseca in pet dni, prosim...«
»Natanko dva meseca... Vse sem zapisal... Gre vam torej šestdeset rubljev... Od tega je treba odšteti devet nedelj. Saj ob nedeljah Kolje ne poučujete, marveč hodite z njim na izprehod. Razen tega smo imeli v zadnjih dveh mesecih tri praznike...«

Julija Vasiljevna je zardela in začela nervozno mečkati svojo obleko, toda spregovorila ni nobene besede.

»Devet nedelj in trije prazniki... Odtegljaj znaša torej dvanajst rubljev. Štiri dni je bil Kolja bolan, te ure odpadejo... Takrat ste poučevali samo Varjo... Tri dni so vas boleli zobje in moja žena vam je dala tiste tri popoldneve prosto... Dvanajst in sedem rubljev... torej skupaj devetnajst. Če torej računamo odtegljaj, dobite enainštirideset rubljev... Drži?«

Levo guvernantino oko je postalo rdeče in solze so ga zalile. Brada se ji je tresla. Nervozno je pokašljevala in se vsekovala, toda — nobene besede!

»Ob Novem letu ste razbili čajni podstavek. Dva rublja manj... Podstavek je bil družinski spomin in vreden mnogo več, toda... Naj bo, več vam ga ne bom zaračunal... Potem — zaradi vaše malomarnosti je Kolja splezal na drevo in si raztrgal sukničje... Manj deset rubljev... Nadalje... tudi zaradi vaše malomarnosti je služkinja Varji ukradla par čevljev. Na vse morate paziti, saj vas za to plačujem. Torej vam moram odtegniti še deset rubljev. Dne 10. januarja sem vam dal deset rubljev...«

»Ničesar nisem dobila,« je zašepetala Julija Vasiljevna.

»Kako da ne, saj sem vendar vse zapisal!«

»No pa naj bo, če pravite, da sem jih dobila.«

»Enainštirideset manj sedemindvajset — ostane štirinajst rubljev.« Obe očesi so ji zalile

solze, na lepem nosku so se ji lesketale potne srage. Ubogi otrok!

»Tako, dobila bom samo svojo denar,« je dejala z drhtečim glasom, »od vaše žene sem si izposodila tri rublje... Več nisem vzela...«

»Tako. Glej no, glej, jaz pa imam vse zapisano! Štirinajst manj tri, ostane enajst rubljev. Tu jih imate, draga moja... Tri, tri, tri in eden... prosim!«

In izročil sem ji enajst rubljev... Vzela je denar in ga z drhtečimi prsti spravila v žep.

»Hvala,« je zašepetala. Planil sem pokonci in jel tekati po sobi.

»Za kaj se pa zahvaljujete?« sem jo vprašal. »Za denar...«

»Gromsko strela, saj sem vas vendar ogoljufal! Oropal sem vas, okradel! Za kaj bi se mi torej zahvaljevali.«

»V prejšnji službi sploh nisem ničesar dobila.«

»Ničesar niste dobili? Saj tudi ni čudno! Saj sem se hotel le pošaliti z vami, samo pošteno lekcijo sem vam hotel dati... Seveda dobite vseh svojih osemdeset rubljev. Tamle v ovitku sem jih pripravil za vas. Vidim pa, da nimate niti sledu hrbenice! Zakaj ne ugovarjate? Zakaj molčite? Mar naj si človek pusti na svetu brez ugovora storiti sleherno krivico? Ali sme biti človek takšna šleva?«

Kislo se je nasmehnila in na njenem obrazu sem prebral:

»Da, sme!«

»Prosil sem jo, naj mi ta bridki nauk oprosti in ji v njeno največje presenečenje dal vse osemdeset rubljev. Plaho se mi je zahvalila in odšla iz sobe. Gledal sem za njo in si mislil: »Biti močan poleg takšnega človeka pa res ni nobena umetnost.«

GOJKO BANOVIĆ

Račka Tadije Lukšića

Vrata zaklenjena, svetlobe pa nikjer, ne tu v kavarni, ne tam na levi, v spalnici, ne v kuhinji, obrnjeni z bočnimi okni čez črpalko na sosedno dvorišče. V pritličju je temno in tiho, le stene in zavese na oknih se belijo in veter rahlo pihlja izpod strehe.

Molči hiša, ena zadnjih, nanizanih z desne strani ceste, držeče iz mesta. Desa pa stoji pod pristreškom, držeč v eni roki toplo sinčkovo roko, v drugi pa zapet dežnik. Legli so, pomisli — dežuje, pa tudi strah pred ustaši prisili ljudi, da se že v mraku umaknejo v hiše. Treba bo potrkati na okno spalnice.

»Mama, odpri!«

Nekaj tiho ropoče, ko da se je odtrgal kosček kita od okenskega roba in padel na tla, iz sobe pa se nihče ne oglasi. Potrka drugič — zavesa se zamaje in na oknu se prikaže materin obraz. Mati ji da z roko znak, naj vstopi čez dvorišče.

Po gramozu, s katerim je bilo njihovo dvorišče zmeraj posuto, pohiti stara s hčerko in vnukom v hišo. Kakor doslej, kadar koli je Desa prišla obiskat mater, pokuka njihov stari pes iz svoje k vrtini ograji prislonjene hišice, kakor da gostji samo želi dober večer.

»Zakaj pa tako pozno?« vpraša mati in prižge v kuhinji petrolejko, visečo nad vrati med kuhinjo in prostori, v katerih je bila do začetka vojne kavarna.

»Prenočila bom pri vas,« vzdihne Desa, odloži siv plašč in ostane v rjavem kostumu, izpod katerega je videti zeleno bluzo, prepreženo s kockami rdečih prog.

Mati jo vprašujoče pogleda.

»Ali oče spi?« preseka Desa z vprašanjem materin pogled.

»Zdaj je zaspal. Leži že od petka, prišlo ga je v križu bolj kakor kdaj koli, pa tudi srce mu nagaja. Shujšal je, da ga je sama kost in koža.«

Sedeč na klopi z naslonjalom se Desa ozira po kuhinji in starih, dobro znanih stvarih: z zidanega štedilnika je odpadla rdeča barva, z vrča za vodo se je oluščil emajl in niti porcelanaste posodice za začimbe se ne svetijo več tako kakor nekoč. Vse je obrabljeno, toda vse ji je pri srcu, vse domače, vse navdaja njeno srce z mirom in tihim zadovoljstvom.

»Ali je tvoj očka zdrav?« vpraša stara s poudarkom na tvoj ter poljubi petletnega dečka v mornariški obleki, rumenih sandaletah in belih luknjičastih nogavicah.

Mali se obrne k materi. Desa ga privije k sebi in zamahne z roko:

»Na terenu je.«

Zagledana v čista, pravkar pomita tla začne božati svojega malčka in mrmrati nekaj o njegovem očetu, ki mu ne pravi očka, kakor znajo matere v pogovoru s svojimi otroki, niti ga ne imenuje z imenom, marveč samo on — on je na terenu, odpeljali so ga pred tremi dnevi beli konji čez most na Uni, ljudje so se umikali s poti in gledali za kočijazem. Spremila sva ga dva ustaša, dva njegova osebna strazarja.

Odpeljal se je čez Uno, Desa pa je ostala s sinčkom na bregu reke, v samotni hiši tam na drugi strani mesta. Lastnika enonadstropne hiše Pera Gvozdena z vzdevkom Coro (eno oko je imel stekleno) so odgnali lani z vso družino v vrbovje za mestom, od koder se ni vrnil. V pritličju njegove hiše je bila njegova trgovina z usnjem, v prvem nadstropju pa je ostalo stanovanje polno masivnega, starinskega pohištva. Nekaj dni je bilo zapečatenost, potem pa je bil Desin mož, Tadija Lukšić, predvojni sodnik, imenovan za okrajnega glavarja in preselil se je v Gvozdenovo hišo iz stare hišice na Malti, kjer je pred vojno začel skupno življenje z Deso.

Takoj po preselitvi v Gvozdenovo hišo, že po prvem dotiku s pokojnikovimi stvarmi, se je začela Desa spreminjati v živo rano. Vse jo je peklo in bolelo: škripanje poda in vrat, sij medenastih kljuk, politirane mize, zlasti pa igrače Gvozdenovih otrok — lutka brez nog, lokomotive brez koles, cel kup polomljenega orožja, kakor na bojišču po bitki. Gvozden je

imel tri otročiče; žena je bila večja od njega in je zmeraj nosila čevlje z nizkimi petami.

Tedaj pa je začel Tadija takole odhajati na teren. Tam je ostajal po dva, tri dni in se spet vrnil, ne da bi Desi povedal, kje je bil in kaj je počel, ko da gre za opravke, ki jih žena ne razume in v katere se ne sme vmešavati. Toda po mestu so ljudje šušljali, da hodi tja pod goro, kjer razporeja ujeete kmete v skupine in določa, kdo pojde na delo v Nemčijo, kdo pa pod ustaška kladiva na bregu potoka, ki se izliva v Uno. Zato mu tudi pravijo Kladivar in ljudje mu groze, in sicer s pogledi, ki si vse zapomnijo.

»Kaj že spet sodiš?«

»Saj sem tudi pred vojno sodil, za sodnika sem se učil.«

»Toda pred vojno ti je bilo laže, sodil si na sodišču.«

»Mnogo laže.«

Tako se je pogovarjala z njim Desa minulo poletje, neke noči, preden sta legla spat. Mali je bil že zaspal v svoji postelji. Tadija je bil pravkar legel, ona pa je stopila v nočni sracij k stikalu, da bi ugasiila luč. Ko je nastala v sobi tema, preprežena z žarki mesečine, ki so padali skoz okno, se je Tadija dvignil in sedeč na postelji osorno vprašal:

»Kaj me pa vprašuješ?«

»Kar tako.«

»Kaj se pravi kar tako?«

»Kar tako... Kadar si doma, se nikogar ne bojim.«

Tadija se počasi primakne k Desini postelji in s pristrizhenimi ostrimi brki pokrije jamico na vrhu ženinega prsnega koša.

»O ti račka moja... Ti moja plašljiva račka...«

To je bil eden tistih nočnih prizorov njegove nežnosti, v katerih je božal ženo po laseh ter trepljal po rami in telesu, kakor po nečem, kar je namenjeno in dano samo njemu. Potem je šlo vse po določenem redu: tako okoren v letih, po katerih bi lahko bil Desin oče, je odračal v kuhinjo, da se je napil vode, potlej pa se je vrnil v spalnico in se z vso težo telesa zavalil na svojo posteljo.

»Spi tudi ti, račka moja!«

Podnevi jo je klical Desa, ponoči pa račka. In vsako noč se je ponovilo isto: božanje, trepljanje, potenje, kozarec vode, potem pa potisne roke pod vzglavje, da bi se prepričal, če ima revolver pri sebi, Desa pa ostane budna, le oči zatise in v popolni temi preživlja svojo bolesto.

Kadar ga ni doma, se grize in muči, misleč na tisto, kar počenja gor v taborišču; kadar

ga vidi, kako prihaja po stopnicah, jo strese mraz, tako ji je zoprno. Tako se muči kar naprej, toda bolesto teh trenutkov, takole v postelji, je hujša od vsega drugega. Kladivar jame tudi smrčati, Desa pa si miže položi roke na obraz, se briše okrog ust in povsod, kjer se je dotaknil z ostrimi brki in brado. O, ko bi mogla sprati s sebe ves njegov dih, sledove njegovih rok, vse, kar se je je prijel njegovega, o, ko bi se ga mogla odkrižati! Zadržati ga v spanju ne bi bilo težko, toda v isti sobi diha tudi njegov otrok, njen Milan. Lastnega življenja ji ni bilo žal, toda on, njen mali Milan mora živeti, in njeni starši, bolni oče in plašljiva mati, bi bili že poklanjani in internirani, kakor vsi ostali Srbi v mestu, da jih glavar zavoljo Dese ne štiti. Sinov niso imeli, izmed treh hčera pa se je najstarejša poročila z nekim geometrom in živi z njim v partizanih že od prvega dne, srednja je pobegnila s svojim možem, opankarjem, v Srbijo, Desa pa zdaj takole plačuje za vse temu mestu s telesom in dušo.

Ze celo leto in nekaj mesecev spremlja Tadijo na njegove krvave posle in ga pričakuje, ko se vrača z okraja ali terena. Čakala ga je tudi te tri dni, toda to noč ga ni smela pričakati pod tisto streho.

Prve dni po prihodu v tisto hišo je v spalnici izpraznila omaro zase, v drugo pa je spravila vse Gvozdenovo perilo, kakor ga bo morala v redu izročiti Gvozdenovi ženi. V omaro s tujim perilom je redko pogledala, nočjo pa je iskala sinčkovo jopico in na polici je našla modro škatico iz trdega kartona, ki je prej ni bila opazila. Odprla jo je in otipala v vati nekaj trdega in okroglega ko droben oreh. Odvila je vato in zagledala stekleno oko, zeleno in bleščeče. Gvozden ga je imel v rezervi, pa mu ni ustrežalo in kupil je drugo. Desa se je zdrznila. Oko je hitro položila nazaj na polico, zgrabila Milana za roko in odhitela prenočevati domov k staršem.

»Ali si večerjala?« jo je vprašala mati.

»Malemu ocvri jajce, če ga imaš, meni pa ni treba pripravljati ničesar.«

»Da nisi bolna?«

»Sem, vse me boli. Nekaj dni bom morala ležati pri vas.«

Mati je spet začela govoriti o svojem starem, Desinem očetu, o njegovem trganju v križu in o tem, da bi bila oba že zdavnaj v grobu, ko bi ju zet ne čuval.

»Prvi bi nama zavil vrat naš sosed Ignjac in pobral vse naše stvari, da ni tvojega moža, draga hči.«

Desa je molčala.

Pod je dišal po loščilu, po Desinem deklitstvu, ko sta se sestri omožili, ko je morala materi pomagati, da je pod namazala in obrisala okna s papirjem. Mati jo je učila opravljati gospodinske posle in kar naprej ji je govorila o sodniku Lukšiću, vdovcu brez otrok, ki je bil v njihovi kavarni več let na hrani in ki je ujkal Deso na kolenih, ko je v laseh še nosila pentlje. Potem pa jo je začel z žarečimi očmi spremljati po hiši in nazadnje jo je zasnubil. Bil ji je zoprno, toda mati ji je vsak dan prigovarjala: državni uradnik je in pokojnino bo imel; nič pa ni hujšega kakor čakati na starost brez pokojnine, kakor jo pričakujeta onadva, oče in mati.

Vtem ko sta se pogovarjali, kje bo Desa z otrokom spala, je nekdo močno potrkal na kavarniška vrata.

»On!« je skočila Desa in skupaj z materjo pohitela skozi kavarno.

Res je bil on, glavar Lukšić s svojim temnosivim klobukom, kratkim zelenim sukničem in hlačami, na kolenih prešitimi z usnjem. Takšen je bil tudi odšel na teren, le da je bil zdaj obrat in videti mlajši.

»Kaj je s teboj, Desa? Kaj se ne misliš vrniti domov?«

Desa se je ozrla na mater in otroka ter zajecjlala:

»Čakam... Čakam...«

»Na kaj čakaš? Koga pričakuješ?«

»Da bi nehala deževati.«

»Saj te ne bo močil, pojdiva!«

Desa se je oblekla in z otrokom, brez dežnika odšla počasi naprej, glavar pa za njo.

V pokrito kočijo, ki jih je čakala pred hišo, je vstopila nerada in z obotvljanjem, kakor da vstopa v lastno grobnico.